

Notat

Til Børne- og Ungdomsudvalget

Opfølgning på Børne- og Ungdomsudvalgets studietur til Oslo, den 22.-23. november 2023

Dette notat giver en opsamling af indholdet fra Børne- og Ungdomsudvalgets studietur til Oslo den 22.-23. november 2023.

Studieturens formål og fokus

Børne- og Ungdomsudvalget besluttede den 21. september 2022 at tage på studietur til Oslo for at hente viden og inspiration om inkluderende læringsfællesskaber primært i skolen. Norge og Danmark har mange lighedspunkter bl.a. i forhold til befolkning, økonomi og kultur, og den Norske forsker Thomas Nordahl har peget på, at Danmark og Norge har mange af de samme udfordringer på skoleområdet.

Studieturen var opbygget med oplæg fra Oslo og Lillehammer Kommuner, der på hver deres måder arbejder med inkluderende læringsmiljøer samt besøg på hhv. Haugen og Holmen skole i Oslo, der begge har specialgrupper, bl.a. for elever med autisme. Centerleder Lars Arild Myhr fra Høgskolen i Innlandet deltog i hele programmet mhp. at rammesætte og perspektivere oplæg og skolebesøg med afsæt i forskningsbaseret viden om inkluderende læringsmiljøer.

Viden, erfaringer og faglige pointer

Overordnede pointer

Oplæg og skolebesøg har gennemgående peget på følgende grundlæggende værdier for arbejdet med inkluderende læringsmiljøer i Oslo og Lillehammer kommuner:

- Der ses en systematisk og konsekvent ressourcebaseret italesættelse af mangfoldighed og inklusion. Inkluderende fællesskaber i skolen ses som et samfundsgode og et vigtigt element i at understøtte den demokratiske samfundsmodel.
- Der er et grundlæggende fokus på, at fællesskabet er for alle, og på værdien af mangfoldighed i alle aspekter, herunder i forhold til køn, seksualitet, religion, handicap/funktionsniveau, personlighed osv.
- Inklusion ses som udgangspunktet og den langsigtede løsning, mens segregering og specialtilbud er den kortsigtede løsning i forhold til de aktuelle behov.

10-01-2024

Sagsnummer I F2
2022 - 15124

Dokumentnummer i F2
4461844

Sagsnummer i eDoc
2022-0312001

Sagsbehandler
Jakob Birklund Andersen

Konkrete redskaber og tilgange i arbejdet med inkluderende læringsmiljøer:

- Der arbejdes eksplicit med mangfoldighed og inklusion som en styrke for fællesskabet, såvel på politisk/strategisk niveau som på skoleniveau.
- Der arbejdes med tydelige målsætninger for fællesskabet og læringen i skolen, hvor eleverne skal opleve at blive værdsat, have indflydelsesmuligheder og blive mødt af realistiske krav, der kan understøtte at alle har mulighed for at udfolde deres potentiale.
- Der er fokus på lærer/voksenroller med tydelig ledelse af fællesskabet og stærke relationskompetencer, og der arbejdes ligeligt med udvikling af faglige og sociale færdigheder i undervisningen.
- Der er fokus på, at forældresamarbejdet er med til at understøtte fællesskabet.
- Der fokuseres på tidlig indsats og på udvikling af kvaliteten i almentilbuddet, som den primære strategi for at styrke inklusionen samt på at anvende de fleste af skolens ressourcer i almenmiljøet (mest udtalt i Lillehammer).
- Der arbejdes grundlæggende ud fra en fællesskabende didaktik, og særligt i Lillehammer, med en vis grad af central fastlæggelse af metoder bygget på forskningsbaseret viden om, hvad der virker.
- Der er fokus på overgangen fra dagtilbud til skoler og på samarbejdet mellem skolen og støttesystemet/PPT (svarende til PPR i Danmark)
- Der arbejdes bevidst med de fysiske rammer, så de understøtter den inkluderende praksis, men på forskellige måder.
- Der arbejdes bevidst med samspelet mellem specialgrupper og almenklasserne, men på forskellige måder.
- Der arbejdes organisatorisk på forskellig vis med inklusion, hvor Oslo har en mindre andel af elever (ca. 1,4 pct) med specialundervisningsbehov i specialskoler og specialgrupper, har Lillehammer alle elever med specialundervisningsbehov i almenskolen.

Det bemærkes, at der ikke i forbindelse med studieturen er udarbejdet en systematisk sammenligning af organiseringen og økonomien for skole- og specialtilbud i henholdsvis Oslo, Lillehammer og Københavns kommuner.

Arbejdet med inkluderende læringsmiljøer i Oslo

Der har gennem de senere år været et fokus i Norge på inkluderende læringsmiljøer, og på at alle børn og elever skal opleve at være en del af et rummeligt fællesskab i det ordinære skoletilbud. Det har blandt andet afsat i Stortingsmeldingen "*Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*" fra 2019, der rammesætter

regeringens tiltag til at understøtte en inkluderende tilgang og tidlig indsats.

Dette fokus har nationalt set medført en udvikling, hvor en væsentlig større andel af elever med behov for specialundervisning får støtte i almenmiljøet.

I Oslo modtager ca. 6,8 pct. af eleverne specialundervisning. De fleste får specialundervisning i regi af deres alment skole, mens ca. 1,4 pct. modtager specialundervisning på en specialskole eller i en specialgruppe på en alment skole (svarende til en specialklasse i Danmark).

Oslo har set en betydelig stigning specialpladser for elever med Autisme o.l. og antallet af ansøgninger til specialgrupper og specialskoler for elever med autisme, er også steget. Samtidig er der for denne gruppe sket en væsentlig stigning i andelen, der får afslag, så mere end 50 pct. får afslag. Elever som får afslag til en specialgruppe eller en specialskole vil modtage støtte i deres nærscole.

Med afsæt i de nationale lovgivningsmæssige rammer, arbejdes der i Oslo systematisk med inklusion og med mangfoldighed som en ressource for fællesskabet.

Det er et eksplicit fokus på, at alle elever skal opleve at høre til, at være en betydningsfuld deltager i fællesskabet og have mulighed for indflydelse. Inklusion og mangfoldighed ses dermed som en styrke for fællesskabet og for den enkelte.

Der arbejdes i Oslo generelt med inkluderende praksis, der bygger på følgende elementer:

- En Lærer-/voksenrolle, med fokus på tydelig og omsorgsfuld ledelse af fællesskabet og evne til at opbygge gode og trygge relationer til eleverne.
- En undervisning, der er varieret og engagerende og som motiverer og udfordrer eleverne.
- En tryk læringskultur, med fokus på gode relationer mellem eleverne, hvor alle kan være sig selv og med plads til at prøve sig frem og fejle.
- Et skole-/hjemssamarbejde med en god og tillidsfuld dialog, hvor forældrene er med til at understøtte og forstærke fællesskabet.

Som led heri arbejdes der ud fra en fællesskabende didaktik, der bygger på, at undervisningen er kontekstnær, elevcentreret og baseret på en ændret autoritetsbalance med et øget fokus på samspil og gensidighed mellem lærer og elev. Det er en særskilt pointe, at elever lærer fagene sammen, og at fællesskabet bidrager til den enkeltes læring.

Oslos skoler er organiseret i seks skolegrupper. Som et eksempel på det konkrete arbejde med at udvikle den inkluderende praksis, blev delegationen præsenteret for erfaringerne fra en skolegruppe, der dækker 26 skoler, og fra Ljan skole i denne gruppe. Erfaringerne peger på, at der er mange faktorer, der i praksis skal spille sammen for at skabe velfungerende inkluderende læringsmiljøer. Der blev særligt lagt vægt på skolernes samspil med PPT (svarende til PPR i Danmark), kompetenceudvikling af lærere, forældresamarbejde, overgange fra dagtilbud, og på etableringen af en fælles forståelse af inklusion som vigtige faktorer i at lykkes. Det blev også understreget, at det tager til at skabe forandringer.

Med henblik på at udvikle skolen mod en mere inkluderende praksis har Oslo Kommune i 2023 foretaget en større gennemgang af specialområdet, der med afsæt i viden og erfaringer danner grundlag for fremadrettede tiltag på området.

Ud fra en målsætning om at inkludere så mange som muligt danner gennemgangen afsæt for en toleddet indsats, hvor man på kort sigt udbygger specialkapaciteten, for at håndtere det aktuelle behov, og på længere sigt anbefaler tiltag, der kan understøtte at flere inkluderes i almenmiljøet.

Gennemgangen giver bl.a. anledning til følgende anbefalinger:

- Øget kompetenceudvikling særligt indenfor specialpædagogik, herunder at alle skoler skal have en strategi for kompetenceudvikling.
- Udvikling af en strategi for, hvordan PPT skal arbejde i forhold til PPT's todelte opgave med dels at bistå skolerne i arbejdet med fællesskaberne, dels at lave vurderinger af enkeltelever.
- Udvikling af indikatorer for inkluderende læringsmiljøer, der skal understøtte den politiske og forvaltningsmæssige styring og skolernes arbejde.
- Udvikling af de fysiske rammer, så de bedre understøtter inkluderende læringsmiljøer, både i eksisterende bygninger og nybyggerier.
- Udvikling af vejledningsmateriale til skolerne om styrket forældre- og elevinddragelse, særligt i relation til elever med brug for specialundervisning.
- Der lægges samtidig op til en dialog om finansieringsmodellen af specialundervisning på alment skolerne, hvor det i dag er sådan, at nogle udvalgte funktionsnedsættelser/diagnoser udløser ekstra bevillinger til skolerne, mens andre typer af udfordringer ikke gør.

Skolebesøg på Holmen skole

Holmen skole er en såkaldt børneskole med 543 elever på 1.-7. klassetrin (svarende til dansk børnehaveklasse til 6.klasse) og med 130 ansatte (104 årsværk). Skolen har en specialafdeling med 24 elever med omfattende behov for specialundervisning og støtte. Selve

specialafdelingen har 10 lærere og 20 ufaglærte (kaldet miljøarbejdere) samt 3 miljøterapeuter, der fungerer som bindeled til fritidsordningen. Skolen, der er etableret i 2018, ligger i en bydel med et ressourcestærkt befolkningsgrundlag og har en homogen elevgruppe. Specialeleverne kommer fra hele byen.

Skolen lægger stor vægt på, at mangfoldighed er en styrke for alle eleverne – både for distriktseleverne og for eleverne i specialgruppen. Det er et mål, at alle elever føler sig værdsatte og inkluderende både fagligt og socialt.

Som led heri tilrettelægges undervisningen konsekvent både for faglig og social læring ud fra en forståelse af at disse elementer er lige vigtige. Det er desuden et mål, at undervisningen skal være elevcentreret og kontekstnær samt at tilknytning, relevans, mestring og motivation er centrale elementer for undervisningen.

Konkret arbejdes der med at inkludere specialeleverne i almenundervisningen ved at specialeleverne deltager i dele af undervisnings- og fritidsaktiviteterne med de øvrige elever. Hvor meget den enkelte elev deltager er individuelt og kan variere fra en halv time ad gangen til en halv skoledag. Princippet er, at en voksen fra specialafdelingen følger specialeleven med ind i almenklassen og bidrager til undervisningen af den samlede klasse. Der vil derfor som regel være to eller flere voksne i klassen i disse timer.

Der var i undervisningen et bevidst inkluderende fokus, der afspejlede sig i både indhold og form. Et eksempel herpå var en klasse, hvor dialogen mellem lærere og elever var forstærket med mikrofoner og højtalere som en forudsætning for at elever med hørebesvær kunne deltage.

Der var ligeledes arbejdet bevist med den fysiske indretning, bl.a. med vinduer, der gav visuelle koblingsmuligheder mellem solorum og klasserum. På trods af samspillet mellem almenklasserne og specialafdelingen, var det dog også indtrykket, at specialafdelingen i vid udstrækning fungerede som en selvstændig enhed på skolen.

Skolebesøg på Haugen skole

Haugen skole er en børneskole med ca. 650 elever på 1.-7. klassetrin (svarende til dansk børnehaveklasse til 6. klasse) og med ca. 150 ansatte. Skolen ligger i en mindre ressourcestærk del af Oslo og har bl.a. med mange tosprogede elever. Skolen har en specialafdeling særligt for elever med autisme, som var der besøget fandt sted. Specialafdelingen har 24 elever og har ansat 2 afdelingsledere, 6 lærere og 18 ufaglærte (miljømedarbejdere).

Skolen har en klar målsætning om, at alle elever skal føle sig som en del af et fællesskab, at eleverne oplever, at de er værdsatte, og at de betyder noget – også for de voksne. Visionen er, at alle elever skal have mulighed for at være den bedste udgave af sig selv.

Undervisningen tager afsæt i elevernes behov, og fokuserer på elevens egne oplevelser og aktiviteter, der lægges vægt på udvikling af både faglige og sociale kompetencer og en forudsigelighed i voksenrelationerne, hvilket bl.a. betyder at der ikke anvendes vikarer.

De fysiske rammer for specialafdelingen er relativt nybyggede og er designet specifikt uden solorum for at understøtte et fokus på fællesskabet.

I modsætning til Holmen skole deltager eleverne på specialafdelingen ikke i undervisningen i almenklasserne. I stedet arbejder Haugen skole med det, de kalder omvendt integration, hvor eleverne fra almenklasserne inviteres til arrangementer på specialafdelingen.

I specialafdelingen gøres der desuden meget ud af, at personalet fungerer som rollemodeller for eleverne, og formår at tilrettelægge undervisningen ud fra, at eleverne både skal opnå social og faglig mestring. Der lægges vægt på relationskompetencer, og at de voksne har en konsekvent og udtalt imødekommende tilgang til eleverne.

Arbejdet med inkluderende læringsmiljøer i Lillehammer

Delegationen blev præsenteret for arbejdet med inkluderende læringsmiljøer i Lillehammer, herunder hvordan man arbejder med overgangen fra dagtilbud til skole.

Lillehammer Kommune har i en tiårig periode arbejdet målrettet med at skabe inkluderende læringsmiljøer, hvor alle børn og unge kan deltage og hvor færre har brug for specialundervisning. Det er en selvstændig pointe, at der fokuseres på en langsigtet og systematisk indsats, hvor dagtilbud og skole har fået mulighed for at udvikle sig uden løbende ændringer fra det politiske niveau.

Kommunen har ca. 3.000 elever og ni almene skoler – ingen elever går på andre skoler. Siden 2017 har Lillehammer haft faste mål for skolen, der handler om at:

- alle elever skal mødes med realistiske læringsmål og at undervisningen i de grundlæggende færdigheder skal styrkes.
- alle børn og elever skal opleve et trygt, godt og inkluderende miljø, der kendetegnes af mestring og motivation.
- dagtilbud og skoler skal udvikles som kollektivt orienterede, lærende organisationer.

Der fokuseres på, at indsatsen i dagtilbud og skoler bygger på forskningsbaseret viden om, hvad der virker, og der lægges generelt vægt på tidlig indsats som et middel til at opnå bedre resultater på den lange bane og samtidig spare ressourcer til mere indgribende tilbud senere hen.

Lillehammer har haft et fokus på grundlæggende færdigheder, særligt læsning, og i konsekvens heraf er det lykkedes at flytte skolernes resultater fra at være gennemsnitlige til at ligge blandt landets bedste. Elevernes læseniveau på 5. klassetrin (svarende til 4. klasse i Danmark) er steget med, hvad der svarer til et helt års læring, sammenlignet med elever på samme klassetrin ti år tidligere. Samtidig har Lillehammer nedbragt andelen af elever, der har behov for specialundervisning, fra 5,8 pct i 2013/14 til 3,5 pct. i 2022/23. Specialundervisningen gives inden for rammerne af almenskolens fællesskaber.

I Lillehammer beskrives inklusion som en paraply, der fungerer som overliggende mål for arbejdet med dagtilbud og skoler. Inklusion og demokrati i dagtilbud og skoler ses som en grundlæggende værdi og et nødvendigt redskab for at kunne skabe et inkluderende og demokratisk samfund. Inklusion i skolen handler derfor i høj grad om, at alle i inkluderende fællesskaber lærer af hinanden og derigennem opbygges en social kapital, som udgør et gode for hele samfundet.

Lillehammer peger på en række udfordringer ved en høj brug af specialundervisning:

- søgelyset er i for høj grad rettet mod det enkelte barn og de udfordringer, barnet har.
- Der er et manglende fokus på de muligheder, som ligger i at forbedre læringsmiljøet og den pædagogiske praksis i almene dagtilbud og skoler.
- Systemet bidrager til, at dagtilbud og skoler slipper for at have et kritisk blik på sig selv og egen praksis.
- Det eksisterer få incitamenter for at realisere målet om inkluderende dagtilbud og skole.
- Systemet reproducerer sig selv ved at en række fagpersoner og institutioner har egeninteresser i at det videreføres.

Den grundlæggende strategi i Lillehammer for at understøtte inklusionen er at arbejde med at udvikle og forbedre kvaliteten i det ordinære, almenpædagogiske tilbud og i videst muligt omfang at anvende ressourcerne i almenfællesskaberne. Som led heri fokuseres der også på indsatsen i klassefællesskabet før, elever eventuelt henvises til PPT (svarende til PPR i Danmark), og på at inddrage PPT i dette forebyggende arbejde.

Der arbejdes samtidig systematisk med at etablere en fælles forståelse for opgaverne i dagtilbud og skole, hvor viden om god praksis deles mellem fagprofessionelle. Det sker bl.a. gennem netværksmøder og ved, at alle skoler skal afsætte tid til pædagogisk udvikling hver uge på samme tidspunkt, mhp. at der kan arbejdes på tværs af skolerne. Forvaltningen deltager i netværksmøderne for at få viden om, hvad der rører sig på skolerne, og sikre sammenhæng på tværs.

Lillehammer har desuden et fokus på at utvikle dagtilbudsområdet etter lignende prinsipper som på skoleområdet, hvor forskningsbasert viden og tidlig innsats udgør viktige elementer i tilgangen.

For at styrke overgangen fra barnehage til skole arbeides det med en rekke faste metoder og redskaper, der utgjør en "overgangspakke" og som er felles for alle dagtilbud og skoler. Der er felles nettverk for pædagoger i barnehage og lærere i innskolen, og det er ansatt særlige overgangslærere, der følger barnene i forbindelse med skolestart, så de i foråret er tilknyttet barnehagen og i etteråret er tilknyttet skolen.

Studieturens program

Onsdag den 22. november

- 10.00-10.30: Byrådets oppvekst og kunnskapspolitikk v/ Byråd Julie Remen Midtgarden
- 10.30-10.45 Velkommen til Osloskolen v/ Marte Gerhardsen, direktør for Utdanningsetaten
- 10.45-11.30: Spesialundervisning og inkluderende praksis i Osloskolen
 - o Inkluderende praksis i Osloskolen v/ Hilde Strømsjordet Sand og Sigrid Rosted Furuseth Seksjon for læringsmiljø, integrering og mangfold, Utdanningsetaten
 - o Spesialundervisningsgjennomgangen – hovedfunn og anbefalinger v/Erik Pope, Avdeling for elevforvaltning og elevrettigheter, Utdanningsetaten
- 11.30-12.30: Frokost
- 12.30-13.15: Inkluderende skole; hvordan jobbe med å endre praksis? Et eksempel fra en skolegruppe og en skole v/ Wenche Savalov, skoledirektør i Utdanningsetaten og Åsta Bjerkestrand, rektor på Ljan skole
- 13.15-13.30: Pause
- 13.30-14.30: Inkluderende praksis i skolen v/ Lars Arild Myhr, Høgskolen i Innlandet
- 14.30-14.45 Pause
- 14.45-17.00: Inkluderende læringsfellesskap i Lillehammer Kommune v/ skolesjef Trond Johnsen og rådgiver Hanna Diesen Øvre, Lillehammer Kommune.

Torsdag den 23. november

- 09.00-11.15: Presentasjon og omvisning på Holmen skole, Bjørnveien 109, 0773 Oslo. Det serveres lunsj på skolen.
- 11.15-12.00: Transport mellom skolene

- 12.00-13.30: Presentasjon og omvisning på Haugen skole, Høybråtenveien 4, 1055 OSLO
- 13.30-14.30: Transport til Oslo Rådhus
- 14.30- 15.30 Oppsummering v/Lars Arild Myhr

Deltagere

I studieturen deltog Børne- og Ungdomsudvalget, repræsentanter fra Børne- og Ungdomsforvaltningen og Københavns Lærerforening. Skolelederforeningen i København var ligeledes inviteret, men meldte afbud.

Børne og ungdomsudvalget

- Børne- og Ungdomsborgmester Jakob Næsager (K)
- Gorm Anker Gunnarsen (EL)
- Katrine Hassenkam (EL)
- Knud Holt Nielsen (EL)
- Laura Rosenvinge (S)
- Sofie Seidenfaden (S)
- Mathilde Kastbjerg (K)
- Yilmaz Yildiz (SF)
- Rasmus Steenberger (SF)
- Heidi Wang (V)
- Emil Sloth Andersen (RV)

Børne- og Ungdomsforvaltningen:

- Tobias Børner Stax, administrerende direktør
- Gitte Lohse, fagdirektør
- Rikke Clausen Hasenfuss, ressourcedirektør
- Ellen Marie Vestager Riis, sekretariatschef
- Mette Seneca Kløve, Kontorchef
- Birgitte Lund Flansmose, Centerchef
- Frida Henriques Altmann, områdechef
- Lisbeth Juul Aggerholm, faglig chef
- Jakob Birklund Andersen, specialkonsulent

Københavns Lærerforening:

- Katrine Fylking, formand, Københavns Lærerforening (KLF)
- Jessica Uebelin, Bestyrelsesmedlem, Københavns Lærerforening (KLF)
- Jannick Stærmose Mortensen, sekretariatschef, Københavns Lærerforening (KLF)

Regnskab

På mødet i Borgerrepræsentation den 12. oktober 2023 blev der opstillet et budgetoverslag på op til 250.000 kr. (skønsmæssigt overslag) i alt til begge studieture (en studietur til Aarhus den 5. december 2022 og en studietur til Norge).

Studieturen er afholdt indenfor udvalgets budgetramme.

KLF har selv stået for alle repræsentanternes udgifter i forbindelse med studieturen.

Nedenfor følger regnskab for studieturen, og kvitteringerne er vedlagt som bilag 2.

Beskrivelse		Udgift (DKK)
Togbilletter (2.362 SEK)	1. kvittering	1.493,92
Fly	4. kvittering	25.250,00
Hotel	4. kvittering	28.900,00
Bus	3. kvittering	5.855,89
Gaver	2. kvittering	1.144,00
Groups & Meetings Srvce honorar	4. kvittering	12.100,00
Togbillet til regionaltoget	4. kvittering	4.484,00
Honorar for oplæg (29.078 NOK)	5. kvittering	19.099,00
Udgifter i alt		98.326,81

Bilag

1. Slides fra oplæggene.
2. Kvitteringerne
3. Baggrundsmateriale

♥-lig
velkommen!

Grunnskole

Aktivitetsskole

Videregående skole

Fagopplæring

Voksenopplæring

187 skoler og læresteder

Grunnskoler

82 barneskoler (1-7)
25 barne- og ungdomsskoler (1-10)
27 ungdomsskoler (8-10)
1 kombinert skole (8-13)
110 kommunale aktivitetsskoler
7 spesialskoler
Språksenteret (5-10)

Videregående, voksen- og fagopplæring

24 videregående skoler
3 spesialskoler
5 kombinerte spesialskoler (1-13)
Sykehuskolen og Nordre Aker (1-13)
8 voksenopplæringssentre
Fagskolen Oslo
Ca. 2000 lærebedrifter

Andre læringsarenaer

Sommerskolen Oslo
Oslo kommunale skolehager
Oslo sjøskole
Oslo skolemuseum
Privatistkontoret
Oslo VO Servicesenter, herunder
Karriere Oslo
Markaskolen
Oslo samiske skole

Oslo

20.12.2023

Osloskolens mennesker

- ♦ 17 851 ansatte
- ♦ 92 101 elever:
 - **65 774** elever i grunnskolene
 - 569 elever i byomfattende spesialgrupper
 - 873 elever i mottaks-/alfabetiseringsgrupper
 - 500 elever i spesialskoler på grunnskolenivå
 - **18 728 elever** i videregående skoler
 - 351 elever i spesialskoler på videregående nivå
 - **6 707** deltakere i voksenopplæringen
 - **842** studenter ved Fagskolen Oslo per 1.10
 - **3 966** aktive lærekontrakter

Oslo

Målene

- ▶ Elever og lærlinger skal ha et trygt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring, og som er fritt for mobbing, vold og overgrep
- ▶ Elever og lærlinger skal møte medarbeidere med høy kompetanse og tid til å følge opp den enkelte.
- ▶ Alle elever skal ha grunnleggende ferdigheter tidlig i skoleløpet, og ferdighetene skal videreutvikles gjennom hele det 13-årige løpet.
- ▶ Elevenes kompetanse i og på tvers av fag skal utvikles gjennom medvirkning, dybdelæring, etisk og kritisk tenking.
- ▶ Flere elever og lærlinger skal fullføre og bestå videregående opplæring og være godt forberedt til høyere utdanning og arbeidsliv.
- ▶ Kapasiteten i skole- og læreplasser skal møte forventet vekst i antall elever og lærlinger og byggene skal bidra til et trygt og inkluderende læringsmiljø.

Oslo

**LÆRE
MESTRE
TRIVES**

Oslo

20.12.2023

6

Visjon

Osloskolen har høye ambisjoner og forventninger til den enkeltes faglige og sosiale utvikling, og motivere til lek, læring, nysgjerrighet, engasjement og kreativitet

UDA skal være en
ambisiøs skoleeier og en
god medspiller for
skolene og
lærebedriftene

Kjennetegn ved UDA

- ▶ Vi setter elevenes og lærlingenes læring og utvikling først
- ▶ Vi samarbeider og er koordinerte
- ▶ Vi jobber kunnskapsbasert, er innovative og bygger kompetanse sammen
- ▶ Vi er åpne, nysgjerrige og trives på jobb

Satsings- områder for UDA

- ▶ Norskspråklige ferdigheter
- ▶ Inkludering og mangfold
- ▶ Digitalisering og læringsteknologi
- ▶ Bygge laget til skolen

► Norskspråklige ferdigheter

PISA 2018

Norske elevers kompetanse i
lesing, matematikk og naturfag

Fredrik Jensen, Andreas Pettersen,
Tove S. Frønes, Marit Kjærli,
Anubha Rohatgi, Anna Eriksen og Eva K. Nørhus

UNIVERSITETSFORLAGET

Oslo

► Inkludering og mangfold

► Digitalisering og læringsteknologi

Oslo

► Bygge laget til skolen

Takk for oppmerksomheten!

Oslo

Seksjon for læringsmiljø, inkludering og mangfold

Veiledere:

Hilde Strømsjordet Sand

Sigrid Rosted Furseth

Osloskolen

Inkludering i Opplæringsloven

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Opplæringsloven

§9A-2

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, **inkludering**, trivsel og læring

Ny opplæringslov

(august 2024)

§12-2

Hva risikerer vi når vi ikke lykkes med inkludering?

1 - Ekskludering av elever.

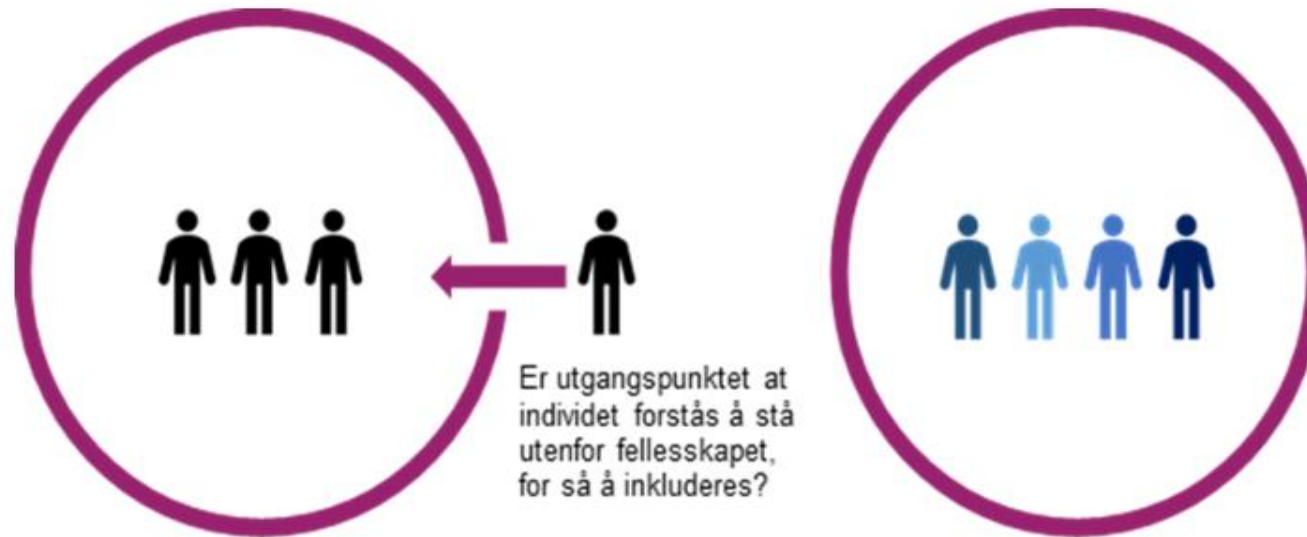
2 - Manglende mangfold i fellesskapet.

Inkludering og tilhørighet

Inkludering finnes i ulike former:

- fysisk inkludering
- sosial inkludering
- faglig inkludering

Alle elever skal oppleve å høre til, være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og ha mulighet til medvirkning.

Inkluderende praksis

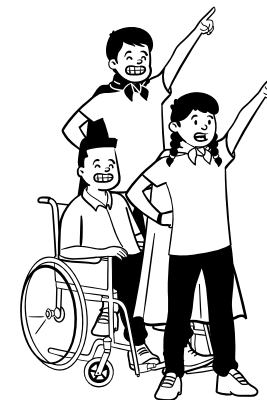
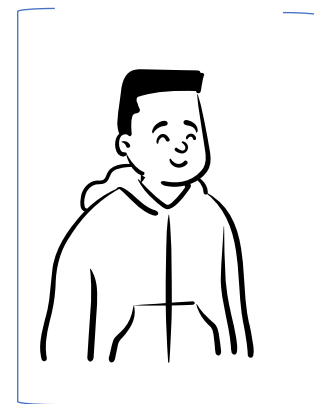
Hvordan skaper vi trygge læringsfellesskap?

Lærerrolle

Voksne med tydelig og omsorgsfull ledelse av fellesskapet.

Voksne med evne til å skape gode og trygge relasjoner til elevene.

Trygg læringskultur

Trygge relasjoner mellom elevene.

Rom for å prøve og feile, og for at alle kan være seg selv.

Undervisningen

- Aktiv
- Meningsfull
- Motiverende
- Utfordrende
- Samarbeidende
- Tilpasset
- Engasjerende

ELEVENE LÆRER FAGENE SAMMEN

Skole-/hjemssamarbeid

God og tillitsfull dialog mellom skole og hjem (Paragraf 1.1 i Opplæringslova)

Foresatte støtter opp om og forsterker fellesskapet.

23.11.2023

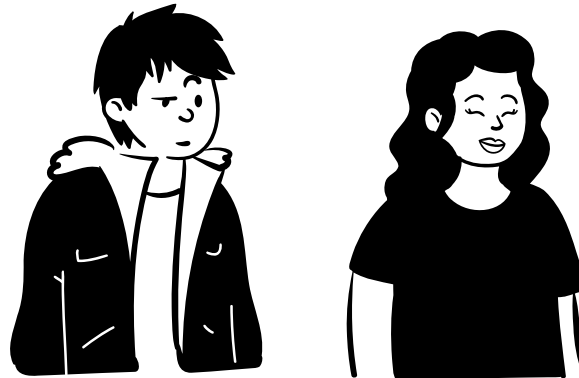
Særskilt sårbare elever

Elevens bakgrunn knyttet til religion og etnisitet

Elevens seksuelle orientering eller kjønnsuttrykk

Familie- og hjemmesituasjon

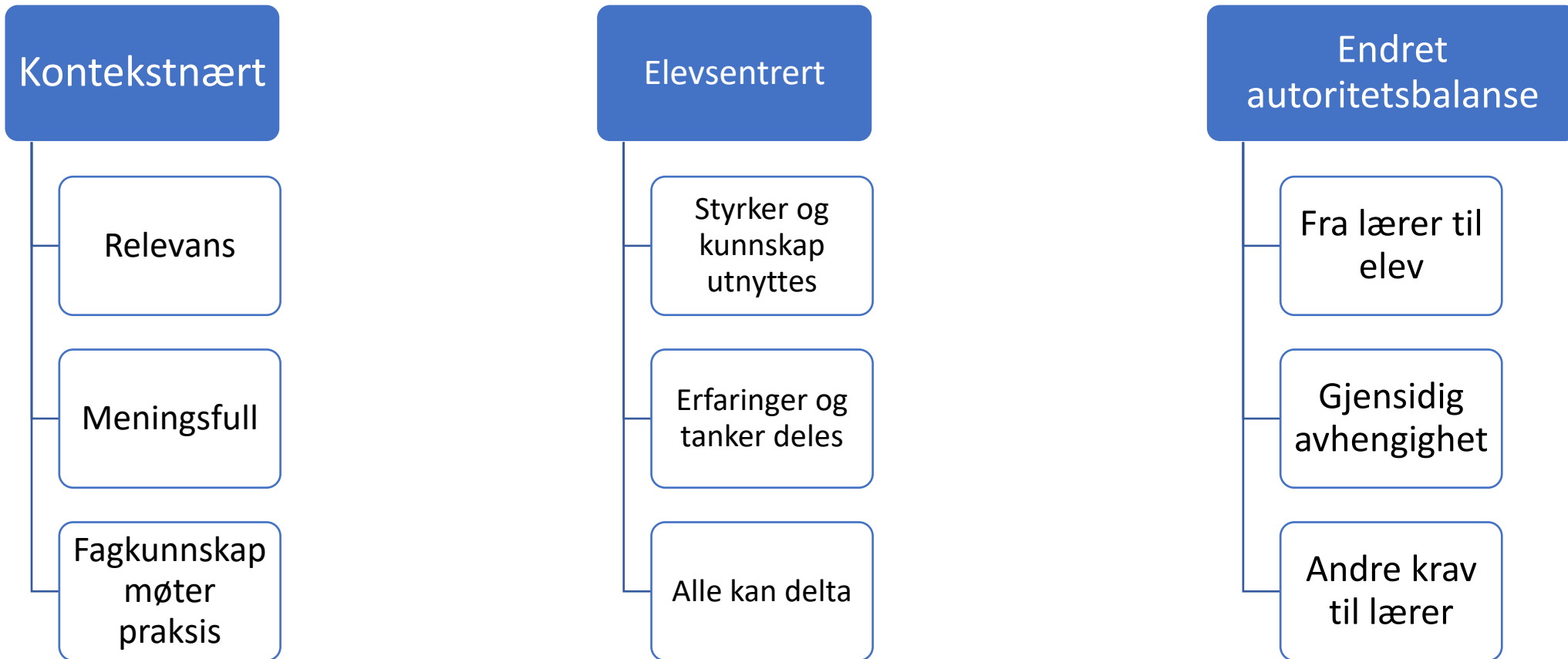
Adferdsvansker/sosio-emosjonelle vansker

Funksjonsevne

Tidligere mobbehistorikk

Fellesskapende didaktikk

Trygge og inkluderende læringsmiljøer

- hvordan jobber vi ut mot skolene

- Forebyggende arbeid

- Støtte til skolens system og rutiner for ivaretagelse av elevenes rettigheter til et trygt skolemiljø
 - Rundskriv, rutiner, maler og veiledningsmateriell
 - Varslingsordning
- Nettverk for hhv. fellesskapende didaktikk (grunnskole og vgs) og inkluderende praksis (vgs)
- Nettverk for hhv. sosiallærere på ungdomsskoler og elevrettede tjenester i vgs.
- Inkluderende avgangsmarkering og russefeiring
- Kurs- og kompetanseheving

- Håndtering og oppfølging

- Mottak for skolemiljøsaker
- Veiledning og støtte på individ og/eller gruppenivå med utgangspunkt i skolens behov
 - Forebyggende arbeid
 - Akutte skolemiljøutfordringer
 - Varslingssaker kap. 9 A
 - Statsforvaltersaker
 - Tilsyn
- Kurs- og kompetanseheving på klasse/trinn/skole

Oslo

Utdanningsetaten

Osloskolen

Spesialundervisning – Utdanningsetatens faglige vurderinger og anbefalinger

Erik Pope, seksjon for
elevrettigheter

Vi har gjennomgått spesialundervisningen i Osloskolen

- På oppdrag fra byrådsavdeling for utdanning
- Litteratur, statistikk, case-studier av Osloskoler (intervju med elever og ansatte)
- Medvirkning og høring av skoler, brukerorganisasjoner, arbeidstakernes organisasjoner, fagavdelinger i Utdanningsetaten
- Vi skrev rapport til byrådsavdeling for utdanning med våre «anbefalinger til videre retning og prioriterte innsatsområder».

Balansen mellom opplæring på ordinære skoler og spesialtilbud

Våre anbefalinger

- Finansiering av spesialundervisning i ordinære grunnskoler
- Skoleanlegg
- Styringssignaler og støtte til skolene
- Styringssignaler og støtte til PPT
- Kompetanseutvikling
- Elev- og foreldremedvirkning

Finansiering av spesialundervisning i ordinære grunnskoler

- Hovedregelen: Elever med behov for spesialundervisning utløser ikke ekstra økonomiske ressurser til skolen
- Unntaksregelen:
 - Elever med multifunksjonshemming, psykisk utviklingshemming eller autisme, og
 - Behov for spesialundervisning i alle undervisningstimer
 - Utløser betydelige ekstra økonomiske ressurser til skolene

Skoleanlegg

- Sette av mer plass til, og revidere kvalitative føringer til «Areal for særskilt tilrettelagt undervisning» i standard krav spesifikasjon til skolebygg
- Sette av friske midler til individuell tilrettelegging av skoleanlegg
- Bli flinkere til å lage gode prognoser

Styringssignaler og støtte til skolene

- Vårt veiledningsmaterieell til skolene har fokus på regler og saksbehandling, men mindre på organisasjons- og kompetanseutvikling
- Vi bør gi veiledning til skolene om hvordan skolene skal jobbe med organisasjons- og kompetanseutvikling
- Hvordan vet vi om vi lykkes med spesialundervisninga i Oslo?

Styringssignaler og støtte til pedagogisk-psykologisk tjeneste

- Individrettet arbeid kontra systemarbeid
- Hvordan skal PPT og skolene samarbeide om organisasjons- og kompetanseutvikling?

Kompetanseheving

- Vi anbefaler å sette krav om at hver skole skal ha en plan for kompetanseutvikling
- «Kompetanseløftet» – hvordan kan vi bygge videre på dette?
- Vi ønsker å etablere flere kompetansehevingstiltak i egen regi

Kompetanseheving - videreutdanning

- Vi vil jobbe for at lærere i større grad videreutdanner seg innenfor spesialpedagogikk og relatert kompetanse.
- Samtidig er det nasjonale krav til faglig fordypning, som lærerne må oppfylle. Videreutdanning innen fag konkurrer i en viss grad med videreutdanning innen spesialpedagogikk o.l.
- Det er ikke like gode videreutdanningsordninger for andre yrkesgrupper i skolen. Dette vil vi gjøre noe med.

Elev- og foreldremedvirkning

- Vi anbefalte at vi bør utforme en standard/veileder for elev og foreldremedvirkning.
- Dette vil også ha stor overføringsverdi til andre områder av skolens praksis

Andre anbefalinger

- Aktivitetsskole
- Overganger i opplæringsløpet (barnehage->barneskole->ungdomsskole->videregående opplæring)
- Internkontroll
- Samarbeid med andre tjenesteytere

Inkluderende skole; hvordan jobbe med å endre praksis?

Et eksempel fra en skolegruppe og en skole

Organisering av skoler

- 6 skolegrupper grunnskoler
- 1 skolegruppe videregående skoler
- Byen er delt inn i bydeler; skolegruppene består av skoler fra 2-3 bydeler på tvers av byen

Organisering av PPT og skoler

- Hver skolegruppe forholder seg til en seksjonleder for PPT; pedagogisk psykologisk tjeneste
- Hver skole har en PP-rådgiver (en-to skoler deler)
- Skolene har ressursteam der elevens utfordringer diskuteres og tiltak bestemmes, evt utredninger
- Elev og foreldre skal involveres og delta, og mye skal være prøvd før utredning

Skolegruppe 6

- 26 skoler fra 3 bydeler; ulike sosiokulturelle/-økonomiske områder av byen
- Mange henvisninger om utredninger for spesialundervisning (540)
- Frustrasjoner hos skolene over sakkyndig vurdering og hvordan «oppfylle kravene» på skolen
- Små grupper og mange ut av fellesskapet på skolene (i beste mening....)
- Avstand mellom PPT og skolene
- Manglende samarbeid og oppmerksomhet ved overganger
- Kommunikasjon mellom skole og foreldre vanskelig
- En sammenheng mellom elever med spesialundervisning og tall for 9a?
- Mange henvendelser til skoledirektør om «elevsaker»

Endringsarbeidet

- Hvordan få til kapasitetsbygging på hver skole når det gjelder inkludering?
- Hva kan tilbys av kompetanseheving til skolene?
- Hvordan bruke ressursene i PPT og skolene slik at det blir mer samarbeid?
- Hvordan få felles språk rundt inkludering?
- Hvordan få til gode overganger?
- Hvordan bli gode på endringsarbeid/kapasitetsbygging?
- Hvordan samskape, og på hvilke arenaer?
- Ønsket er læringsarenaer der alle har en tilknytning og der de fleste har sitt daglige virke

Kompetanseløftet

- Statlig støtteordning for spesialpedagogikk og inkluderende praksis for barnehager, skoler og PPT
- I Oslo under PPT sitt mandat
- Skolegruppene i Oslo deltar sammen med barnehager og PPT
- Skolegruppe 6 har deltatt i to år

Hva?

- Samarbeid med Pål Roland, UiS, forelesningsrekke om inkludering, inkluderende praksis, kapasitetsbygging
- Ønsket er at skolene og PPT skal få teori, modeller og verktøy til å endre praksis/bygge kapasitet på egen skole slik at alle elever har en reell mulighet til å delta i fellesskapet i sin læring
- Mange skoler deltar i utviklingsprosjektet "fellesskapende didaktikk" HiNN/UDA
- Skolene har i stor grad løftet fram inkludering i strategiske planer
- Skolene deltar også i utviklingsarbeidet «Læring i profesjonsfellesskapet» i regi av HiNN
- Erfaringsdeling i grupper PPT, rektorer, sosiallærere

Hva ser vi til nå?

- Færre henvendelser om elevsaker
- Skolene melder tilbake om bedre innsikt i å drive endringsarbeid på egen skole
- Økt bevissthet og forståelse om begrepet inkludering
- Bevisst strategiarbeid
- Bedre samarbeid PPT og skolene
- Noen skoler og barnehager samarbeider godt om overganger
- Ønske om videre felles kompetanseheving
- Fortsatt mange henvendelser til PPT som fører til utredninger
- Skoler tar kontakt med PPT for videre utvikling og samarbeid

Ljan skole – samarbeid med avd PPT

Spesialundervisning og ordinær opplæring,
allmennpedagogikk og spesialpedagogikk

Forespørsel til PPT fra Ljan skole

- ♦ Fokus på spesialpedagogikk i det inkluderende klasserommet.
- ♦ Hvilke muligheter har man til inkludering i klasserommet?
- ♦ Ny organisering – ansvar for spesialundervisningen på trinnet
- ♦ Motstand – lærere mener de ikke er kvalifisert for spesialpedagogikk
- ♦ Trygge lærerne på deres kunnskap og kompetanse

HANDLINGSPLAN LJAN SKOLE:

Fullføre og bestå

Lærerne skal videreutvikle inkluderende undervisning, særlig med tanke på spesialundervisning. Vi skal bygge kompetanse sammen i personalet. Arbeidet skal gjøres i tett samarbeid med PPT.

Tidsplan:

- Forespørsel til Hanne M Olsen høst 2022 om mulig samarbeid.
- Januar 2023 møte med Hanne M Olsen og Anna Nordby PPT for å drøft rammer rundt samarbeid. Sammen med Berit, Catrine, Rebekka og Åsta.
- Fellestid mars 2023
- Fellestid mai 2023
- Fellestid juni 2023
- Fortsette samarbeidet til høsten.

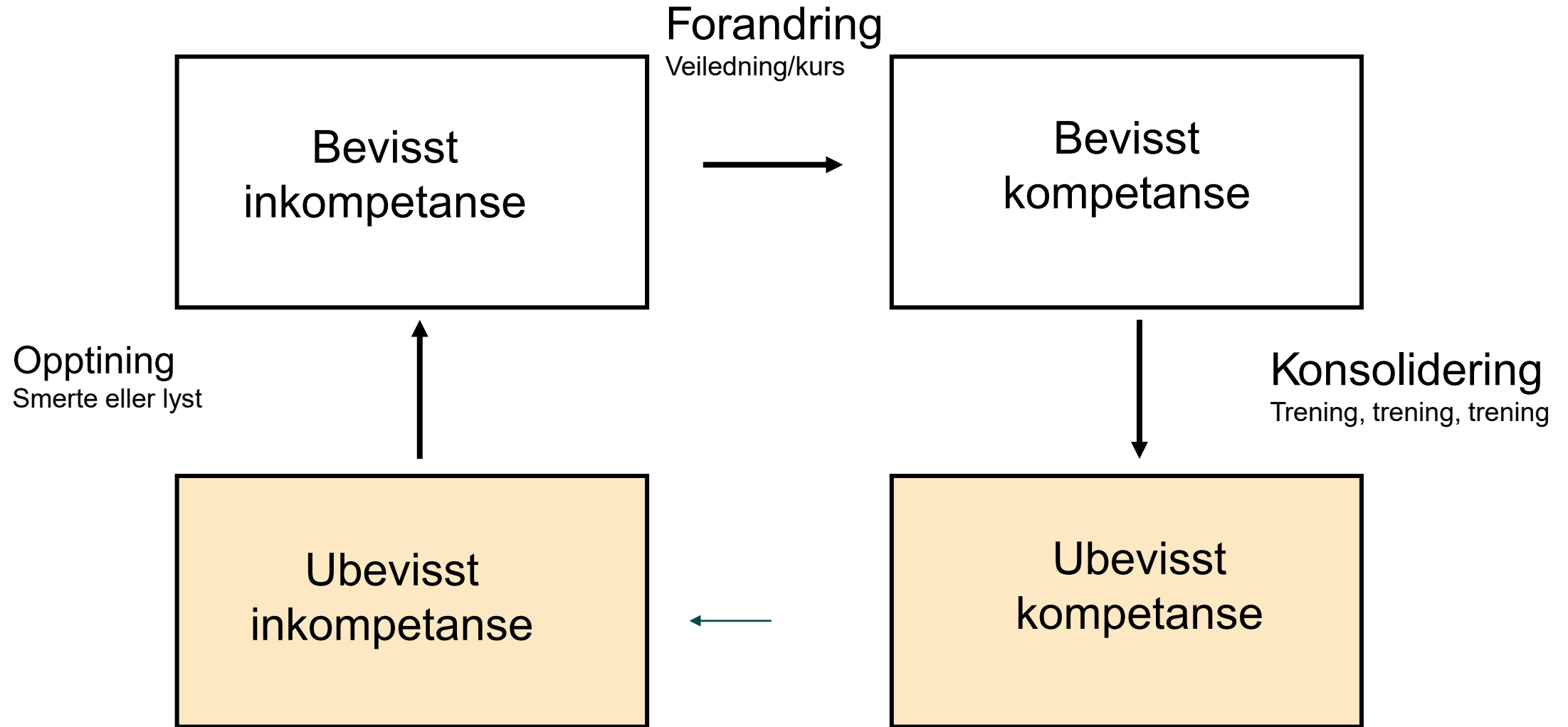
Innhold:

- Inkluderende undervisning. Hvordan få til et inkluderende klasserom? Hvordan få til undervisning som treffer både spes.ped.elever og alle andre?
- Forberede fellestid sammen med PPT
- Fellesøker for hele ped.pers, skolering med teori/forskning. Drøfting og refleksjon i personalet. Skape felles plattform og forståelse for inkluderende undervisning.
- Plangruppa gir innspill til hva innholdet i fellestiden kan inneholde

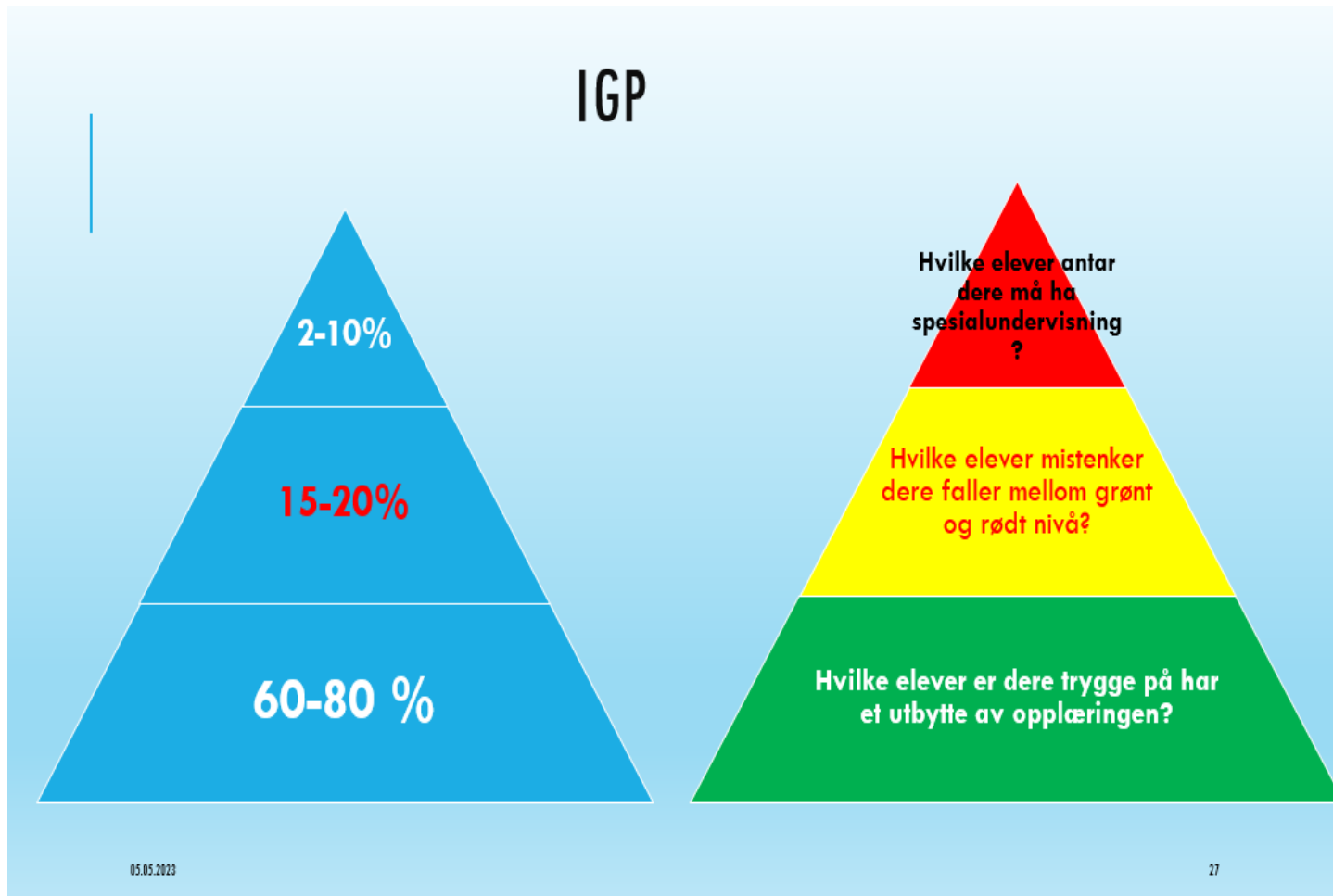
Mål:

- Bevisstgjøre lærere på hvordan planlegge for inkluderende undervisning.
- Felles standard for inkluderende undervisning
- Sikre at alle elevene får et godt læringsutbytte

De fire stegene til kompetanse

Mellomoppgave – etter første samling

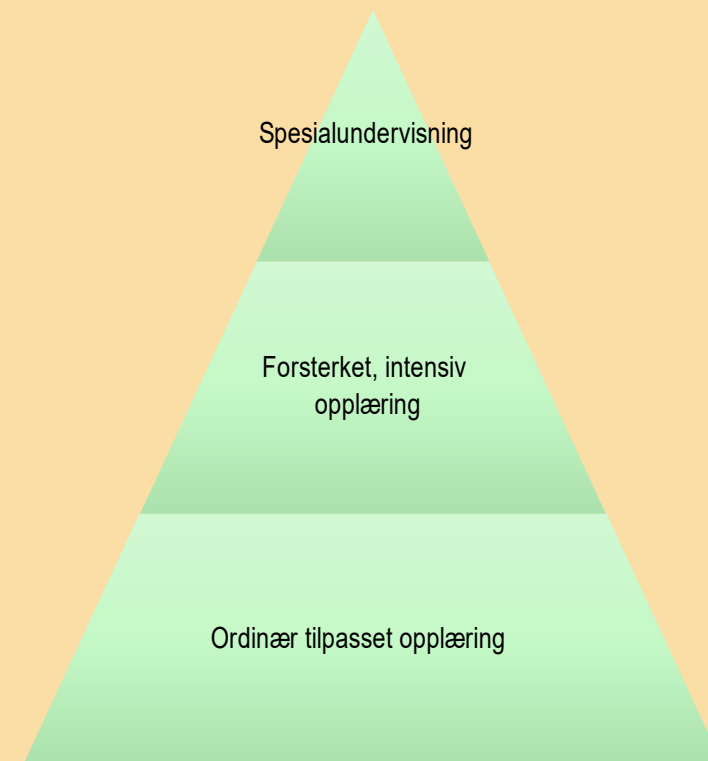
- Diskuter på trinnteam hvilke elever hos dere som er "grønne", "gule" og "røde".
- Hvordan planlegger dere undervisning for å inkludere alle?
- Skriv ned og ta med på fellestid onsdag 10. mai.

Mellomoppgave – Etter andre samling

- ▶ I forkant av fellestiden onsdag ønsker vi at trinnene i fagdidaktisk tid tirsdag diskuterer **hvilken støtte og form for samarbeid med PPT** dere trenger på trinnet.

IGP – 30 min

- ▶ Hvilken støtte og form for samarbeid trenger dere på de ulike trinnene i trekanten ?

Hvilken støtte og form for samarbeid med PPT dere trenger på trinnet?

Tilbakemelding fra personalet på Ljan skole

PPT bør være ressurs når det gjelder:

▶ Tilpassede planer

- Hvordan skal de se ut for å favne flere
- Hvordan lage gode og realistiske planer
- Hvordan få IOP til å henge med klassens plan
- Lage planer basert på reell kunnskap
- Realistiske tiltak som er gjennomførbare på denne skolen
- Godt gjennomtenkte og begrunnede tiltak/planer

▶ Tilpasset undervisning

- Hvordan få til med de ressursene man har

▶ Støtte og kompetanse

- hjelp til å identifisere kompetansen og utnytte den internt
- tilføre kompetansen skolen mangler
- være til stede for lærerne når de har behov for støtte
- *være med på å sikre systematikk*
- *være med på å forankre prosesser i alle ledd på skolen*

▶ Ressurser

- hvordan organisere og bruke ressursene mest hensiktsmessig

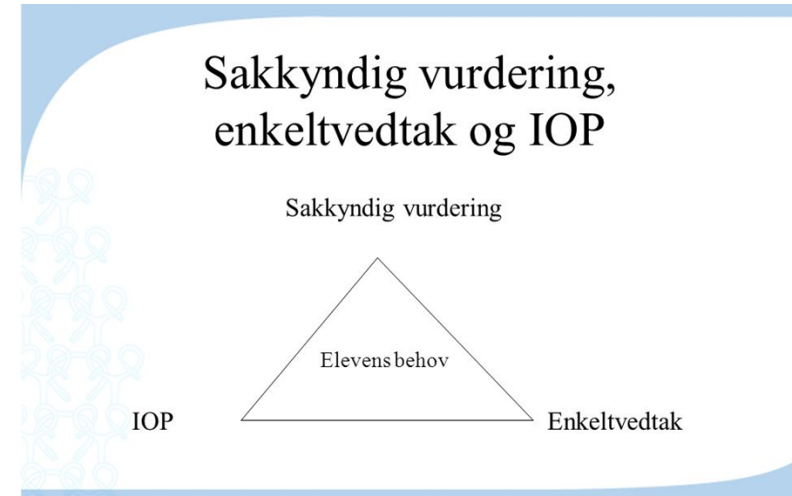
Godt med faglig input

Nyttige refleksjoner

Dyktige fagfolk

Skapt tro på egen kompetanse og kunnskap

20.12.2023

Ønsker videre:

Hvordan henger sakkyndig vurdering sammen med IOP og ny måte å tenke inkludering på?

Hvordan skrive gode og nyttige IOP'er? Ikke bare et dokument til sosiallærer.

16

TILBAKEMELDING FRA LÆRERNE PÅ LJAN:

Ljan skole videre

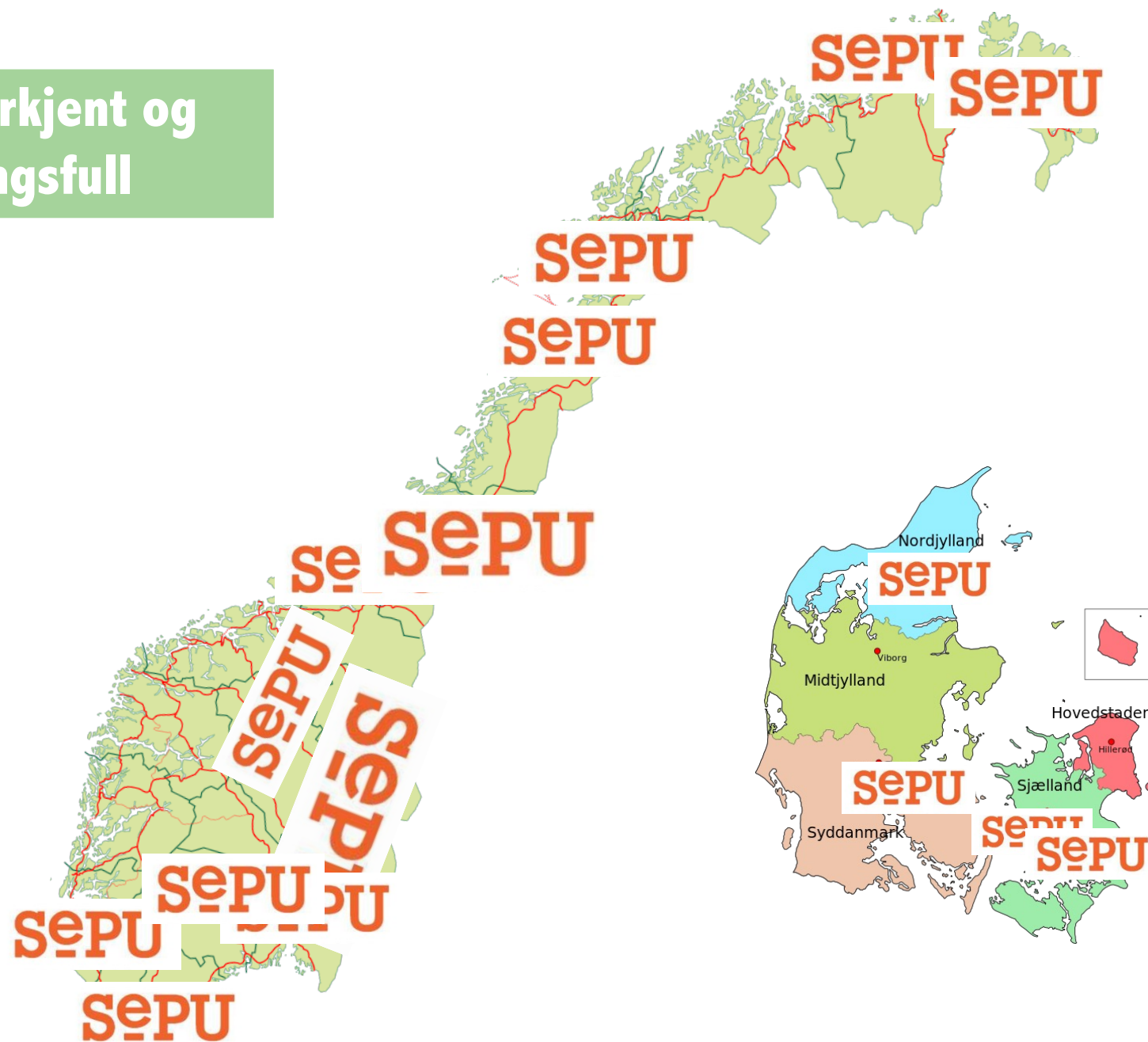
- Fortsetter samarbeid med PPT også våren 2024
- Tett samarbeid ved utarbeiding av gode sakkyndige vurderinger som samsvarer med skolenes utfordringer og ressurser
- Bidra til at gode systemer overføres til andre skoler

Skolegruppa videre

- Arbeidet knyttes tettere til hver skole; nettverk med PPT
- Skolene identifiserer sine utfordringer
- Skolene/PPT jobber med skolens kjernekomponenter; for eksempel utforming av sakkyndig vurdering, IOP, organisering, foreldresamarbeid
- Forskningsmiljøer knyttet til skolegruppa
- Skolene/PPT øver mot ny praksis

En inkluderende skole i et inkluderende samfunn

SePU – anerkjent og
betydningsfull

*Alle barn og elever
lærer og oppnår
gode resultater med
rett hjelp og støtte*

Røstad 1903 - 1992

Falstad / Eknetun 1895 - 1992

Inkludering og Salamanca-erklæringen

- Salamanca-erklæringen fra 1994 poengterer at en inkluderende utdanning innebærer at alle barn og unge skal lære sammen, uavhengig av forskjeller i individuelle forutsetninger (UNESCO, [1994](#))
- «This should include disabled and gifted children, street and working children, children from remote or nomadic populations, children from linguistic, ethnic or cultural minorities and children from other disadvantaged or marginalized areas or groups». (UNESCO, [1994](#), s. 5)

Alle har rett til utdanning. Opplæringa skal utvikle evnene til hvert barn og ta omsyn til dei behova det har, og fremje respekt for demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

Grunnlova §109

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne mestre liv sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartronge.

Opplæringsloven §1

Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle.

LK20, overordnet del 3.1

Prinsippene regjeringen vil bygge kunnskapspolitikken på, er inkludering, mestring og kvalifisering.

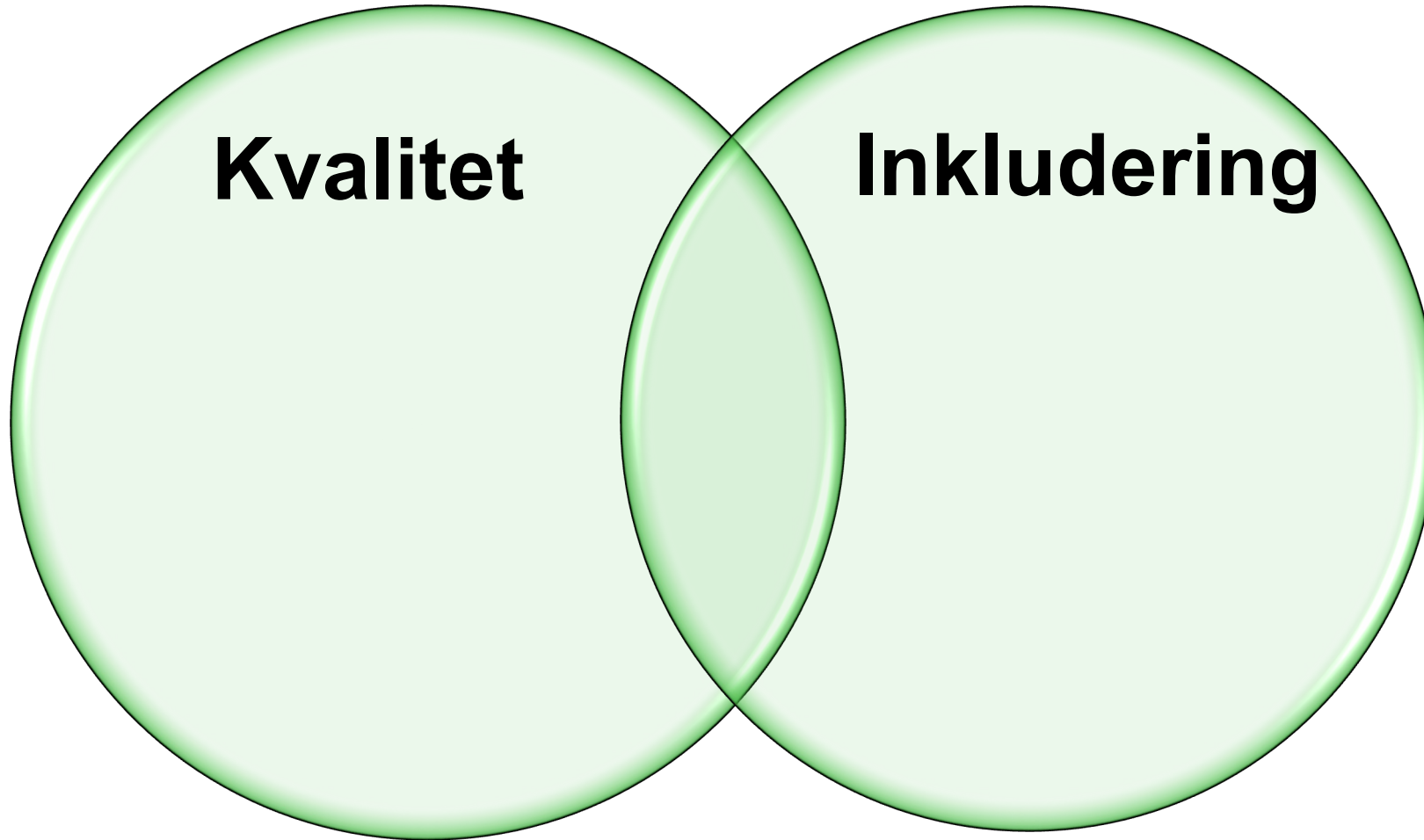
- *Inkludering* innebærer et sterkere fellesskap med økt deltakelse, en tidligere innsats overfor de som trenger hjelp og støtte og mer strategisk og målrettet bruk av kompetanse og ressurser slik at sosiale og geografiske forskjeller kan utjevnes.
- *Mestring* innebærer at alle skal utvikle ferdigheter tidlig i utdanningsløpet og få mulighet til å utfolde seg i en skolehverdag som er mer variert, praktisk og kreativ. Elevene skal møte yrker og yrkesfaglige arbeidsmåter allerede i barnehage og barneskole. Vurderingsformene i skolen skal fornyes.
- *Kvalifisering* innebærer at videregående opplæring skal føre deg videre og reelt kvalifisere til arbeid og høyere yrkesfaglig utdanning eller høyere utdanning. Norges kompetansebehov skal ha mer å si for dimensjonering, innhold og valgmuligheter i videregående opplæring. Det norske utdanningssystemet skal ha livslang åpningstid, slik at alle har mulighet til å rekvalifisere seg hele livet.

Betydningen av inkluderende opplæring

*The use of culturally valued means in
order to enable people to live
culturally valued lives*

Wolfensberger, 1980

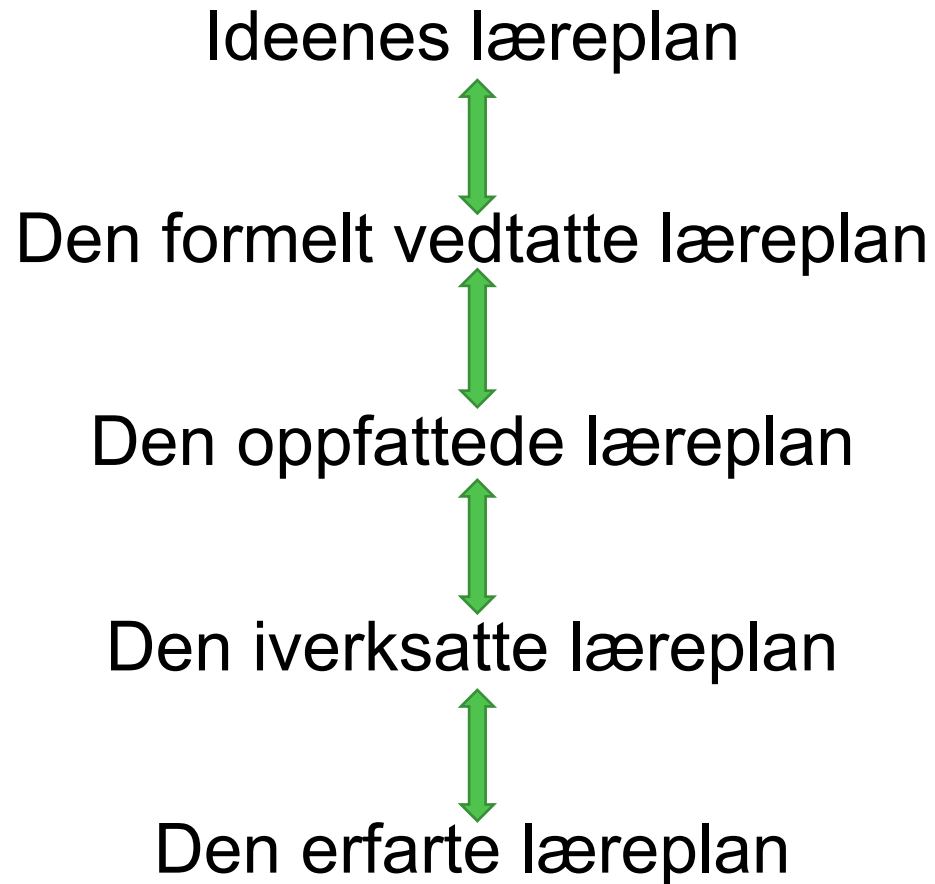

?

Læreplanens nivåer eller ansikter

(Goodlad, 1979)

- **Et ekskluderende system**
 - organiseringen og innholdet fører til en manglende tilhørighet i fellesskapet av andre barn og unge
- **Manglende kompetanse**
 - ansatte i s
- **Det ventes for**
 - Når innsa
 - barn og u
- **Lave forventni**
 - De faglige
- **Det brukes my**
 - paradoks
 - unge ofte
- **Kun 4 av 10 ba**
 - 15–25 pr
 - barnehag
- **Det eksisterer i**
 - få kommu
 - gruppen a
- **PP-tjenesten o**
 - de bruker
 - ansatte i t

Ekspertgruppen for inkludering (Nordahl, 2018)

- **Et ekskluderende system**
 - organiseringen og innholdet fører til en manglende tilhørighet i fellesskapet av andre barn og unge
- **Manglende kompetanse**
 - ansatte i skole og barnehage uten pedagogisk kompetanse (Egelund, 2011)
- **Det ventes for lenge**
 - Når innsatsen kommer sent, vil det bære mer preg av å være en avlastningsordning enn en hjelp til barn og unge
- **Lave forventninger og lite tilfredstillende læring og utvikling**
 - De faglige og kognitive forventningene til elever som mottar spesialundervisning er lave
- **Det brukes mye tid på sakkyndighetsarbeid**
 - paradoks at ansatte med spesialpedagogisk kompetanse skriver sakkyndige vurdering, mens barn og unge ofte møter assistenter.
- **Kun 4 av 10 barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging får hjelp**
 - 15–25 prosent av barn og unge har så store utfordringer at de trenger en form for tilrettelegging i barnehage og skole.
- **Det eksisterer ikke klare kvalitetskrav til praksis og oppfølging på læring og utvikling**
 - få kommuner som har utviklet kvalitetssystemer som innebærer at de har kunnskap om denne gruppen av barn og unges læring og utvikling.

Utfordringsbildet 2017/18 og 2022/23

	2017/18	2022/23
Andel elever som mottar spesialundervisning	7,9 %	7,8 %
Flest på 10 trinn	10,8 %	10,6 %
Andel gutter	67 %	66 %
Andel elever med spesialundervisning og assistent	48 %	46 %
Andel av lærerårsverk i skolen til spesialundervisning	17,9 %	18,3 %
Antall elever i egne avdelinger og alternative opplæringstilbud	5686	6763

Hva opprettholder systemet vi har hatt siden 1976?

- Rettighetsorientering innebærer at fokus rettes mot det enkelte barn og de vansker og problemer barnet har. Rettigheten nødvendiggjør et individperspektiv gjennom sakkyndig vurdering og enkeltvedtak
- Systemet framstår som et rasjonelt og logisk system som tjener barn og unge med særskilte behov. De får en form for hjelp.
- Systemet reproducerer seg selv ved at en rekke fagpersoner og institusjoner har egeninteresser i at det videreføres. Disse vil implisitt opprettholde og forsterke sin egen posisjon.
- Systemet tjener særlig barnehagen og skolen som organisasjon. Skolen slipper å ha et kritisk søkelys på seg selv og sin egen praksis – en avlastningsordning for lærere og skoler som ikke fungerer
- Det eksisterer ingen insentiver tilknyttet å realisere målet om en inkluderende pedagogisk praksis

Hva inkludering ikke er (Gøransson & Nilholm, 2014)

- Inkludering er ikke fysisk plassering av elever med særskilte behov i ordinær skole
- Inkludering er ikke et prinsipp for organisering av undervisning som uttrykker at alle elever skal være i det «ordinære» klasserommet hele tiden.
- Inkludering betyr ikke at elever ikke kan være i en mindre gruppe
- Inkludering innebærer ikke at pedagogisk praksis skal endres for enhver pris i og en bestemt retning
- Inkludering er ikke å la eleven alene selv bestemme, det vil hos mange opprettholde unnvikelsesstrategier

Hva inkludering innebærer (Persson & Persson, 2012)

- Inkludering handler primært om at skolen skal sørge for at alle elever realiserer sitt potensial for læring i bred forstand.
- Fokuset på læring for den enkelte og inkludering innebærer at alle elever skal ha tilknytning til og deltagelse i et sosialt og faglig fellesskap.
- For skoleledere og lærere vil spørsmålet være hvordan vi kan realisere læring hos den enkelte elev på best mulig måte og så langt som mulig innenfor fellesskapet i skolen.
 - Avgjørende å ha søkelys på elevenes progresjon i sosial og faglig læring.
 - Avgjørende å kontinuerlig reflektere over egen praksis og sammenhengen mellom praksis og elevens læring

Inkludering som målsetting

- Den inkluderende målsettingen eller ambisjonen for norsk skole innebærer at:
 - Alle elever blir møtt med høye forventninger og får realisert sitt potensial for faglig læring.
 - Alle elever får delta aktivt i felleskap sammen med andre og lærer seg nødvendige sosiale ferdigheter
 - Alle elever opplever at de hører til, har venner og blir verdsatt i skolen

Inkluderingsbetingelser

(Nordahl, Qvortrup og Hansen 2014)

	Sosial inkludering	Faglig/språklig inkludering	Personlig opplevd inkludering
Formelle voksenstyrte læringsfellesskap – pedagogisk praksis			
Voksen-elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)			
Elev - elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)			

Nivåer og områder for inkludering

(Nordahl, Qvortrup og Hansen 2014)

	Sosial inkludering	Faglig/språklig inkludering	Personlig opplevd inkludering
Formelle voksenstyrte læringsfellesskap – pedagogisk praksis	Demokratisk deltagelse i fellesskap	Reelt læringsutbytte	Autentisk mestring
Voksen- elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Bli sett og hørt av voksne	Medvirkning i pedagogiske aktiviteter og læring	Positiv og støttende relasjon til voksne
Elev – elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Deltagelse i felles sosiale aktiviteter	Læring sammen med andre elever	Trivsel og vennskap med jevnaldrende

Hva virker i inkluderende undervisning?

(Mitchell, 2014)

- Hjelp elevene med å lære av hverandre – samarbeidslæring
- Trening av sosiale ferdigheter
- Foreldreinvolvering
- Repetisjon og øvelse/trening
- Høye og realistiske forventninger
- Direkte instruksjoner og tydelig struktur
- Formativ vurdering og feedback
- Trygge og støttende relasjoner mellom elever og lærere

Interne støttesystem i alle skoler

Strategier og tiltak i disse interne støttesystemene skal ikke kreve sakkyndige vurderinger og enkeltvedtak

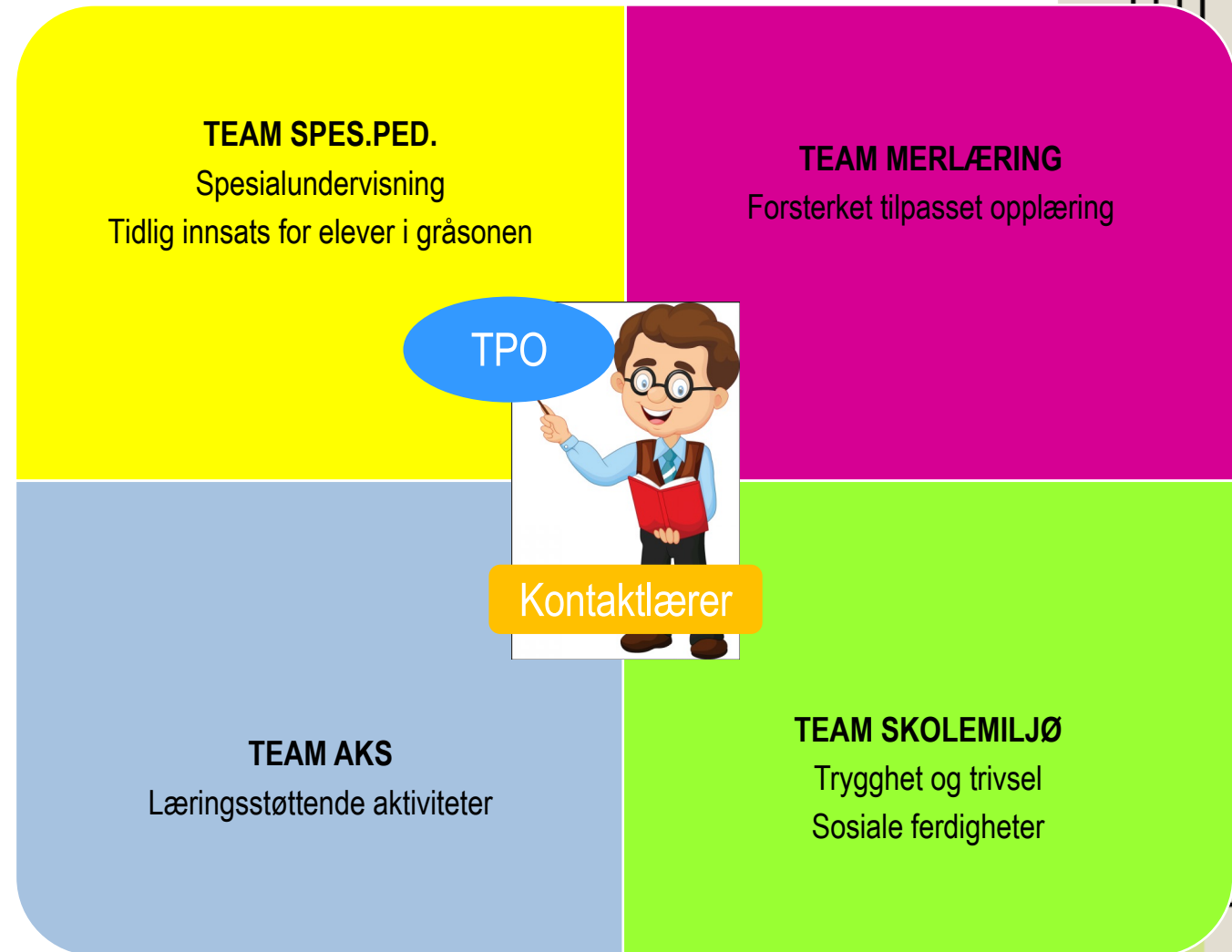
- Ledelsen må ta ansvar å etablere og følge opp ulike tiltak i støttesystemet.
- Ledelsen må gi enkeltlærere klart definerte oppgaver og ansvar
- Kartleggingssystemer som avdekker om elevene har utfordringer med læring i skolen, f.eks. IKO
- System for analyse av utfordringer og forskningsinformert tiltaksutvikling, f.eks. pedagogisk analyse
- Intensive kurs over 6–8 uker for elever med behov for særskilt tilrettelegging

Interne støttesystem (forts.)

- «Lærerspesialister» innenfor ulike fagområder som veileder og støtter andre lærere og ansatte
- Spesialpedagoger som arbeider fleksibelt i klasser, grupper og i noen tilfeller med enkeltelever
- Systematisk trening av sosiale ferdigheter hos elever
- Profesjonelle læringsfellesskap som drøfter læring og utvikling for elever og klasser/grupper
- Differensierte læremidler for ulike grupper av elever

DET STORE LAGET RUNDT LÆREREN OG ELEVEN

- Den viktigste enkeltfaktoren for elevenes læring er den gode læreren. Det arbeidet som den enkelte lærer gjør i klassen er helt avgjørende for elevenes læringsutbytte.
- Hvordan ser kontaktlærer sin rolle og hvordan kan han/hun benytte seg av støttesystemet slik at det bidrar til å styrke deres undervisning?
- Hvordan ser de andre fagpersonene i de ulike fagteamene sin rolle og hvordan kan de være med på fremme elevenes læringsutbytte og bistå kontaktlæreren?
- Hvordan ser ledelsen sin rolle og hvordan kan ledelsen legge til rette for høy kvalitet på undervisning på tvers av kontaktgrupper og trinn?

Tabell 10-1: Kjernekompetanser i effektiv ledelse

Kjernekompetanse	Spesifikke ledelsespraksiser
K1: Sette barnehagens eller skolens retning	• Bygge en delt visjon • Oppnå delt oppslutning om kortsiktige mål • Skape forventninger om høye prestasjoner • Kommunisere visjoner og mål
K2: Bygge relasjoner og utvikle mennesker	• Stimulere vekst i stabens profesjonelle kapasitet • Tilby støtte og ta hensyn til enkeltmennesker i staben • Modellering av verdier og foretrukne praksiser • Bygge nettverk av tillit til og mellom staben, barna, elevene og foresatte • Etablere produktive samarbeidsrelasjoner med fagforeninger
K3: Utvikle organisasjonen slik at den støtter foretrukne praksiser	• Bygge samarbeidskulturer og distribuere ledelse • Strukturere organisasjonen for å fasilitere samarbeid • Bygge produktive relasjoner til familier og lokalsamfunn • Bygge nettverk mellom barnehagen eller skolen og kunnskapsmiljøer i omgivelsene • Allokere ressursene slik at de støtter arbeidet med visjoner og mål
K4: Kontinuerlig forbedre kjernevirksomheten	• Bemanning av kjernevirksomheten • Følge opp barnas og elevenes progresjon • Følge opp progresjon i praksis utvikling • Skjerme staben fra forstyrrelser i deres pedagogiske arbeid

SCHOOL LEADERSHIP & MANAGEMENT
https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077

 Routledge
Taylor & Francis Group

 Check for updates

Seven strong claims about successful school leadership revisited

Kenneth Leithwood^a, Alma Harris^b and David Hopkins^{c,d}

^aOntario Institute for Studies in Education, University of Toronto, Toronto, Canada; ^bDepartment of Education, University of Bath, Bath, UK; ^cUniversity of Bolton, Bolton, UK; ^dInstitute of Education, University College London and the University of Nottingham, Nottingham, UK

ARTICLE HISTORY Received 20 January 2019; Accepted 10 March 2019

KEYWORDS Leadership; management; educational change; school improvement

In 2008 we published an article in this journal entitled *Seven Strong Claims about Successful School Leadership* (Leithwood, Harris, and Hopkins 2008). The article was based on a major literature review that was summarised in a paper published by the National College for School Leadership in England.¹ Both the National College paper and our subsequent article proved to be far more popular than we anticipated and both have been extensively cited over the past 10 years. This article revisits each of the seven original publications, but each in the recent empirical evidence, and proposes

Table 1. What successful school leaders do.

Domains of practice	Specific leadership practices
Set Directions	• Build a shared vision** • Identify specific, shared, short-term goals • Create high-performance expectations • Communicate the vision and goals**
Build Relationships and Develop People	• Stimulate growth in the professional capacities of staff • Provide support and demonstrate consideration for individual staff members • Model the school's values and practices** • Build trusting relationships with and among staff, students and parents** • Establish productive working relationships with teacher federation representatives
Develop the Organization to Support Desired Practices	• Build collaborative culture and distribute leadership** • Structure the organization to facilitate collaboration** • Build productive relationships with families and communities** • Connect the school to its wider environment** • Maintain a safe and healthy school environment • Allocate resources in support of the school's vision and goals**
Improve the Instructional Program	• Staff the instructional program** • Provide instructional support • Monitor student learning and school improvement progress** • Buffer staff from distractions to their instructional work

«Grunnideen bak den sammenholdte og inkluderende skolen er at vi lærer av hverandre, og at vi på den måten gis mulighet til å bygge opp sosial kapital. Det inkluderende miljøet er ikke en fysisk størrelse, men en sosial og mental tilstand»

«Å være sammen med de som er like oss gir trygghet, å være sammen med noen som ikke er like oss er noe vi må lære. Men uten den erfaringen kan vi ikke bli trygge, fordi vi stadig kommer til å møte mennesker som ikke er like oss» (Persson & Persson 2016, ss. 40-41).

Inkludering - Hva har du sett og hva er dine vurderinger

1. Ambisjoner og praksis
2. Strategi og ledelse
3. Dine viktigste punkter

Inkludering – ambisjoner og praksis

- Hva har du sett og hørt?
- Hva er dine vurderinger?

Inkludering – Strategi og ledelse

- Hva har du sett og hørt?
- Hva er dine vurderinger?

Inkludering – Dine viktigste punkter

- Hva har du sett og hørt?
- Hva er dine vurderinger?

Thomas Nordahl mfl.

INKLUDERENDE FELLESSKAP FOR BARN OG UNGE

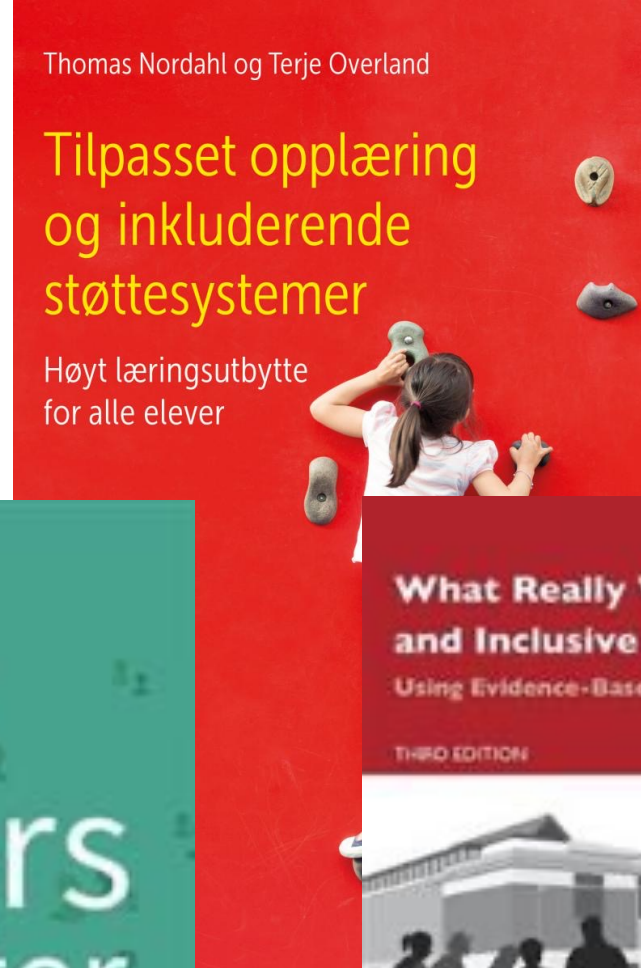
Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging

Thomas Nordahl og Terje Overland

Tilpasset opplæring og inkluderende støttesystemer

Høyt læringsutbytte
for alle elever

Bård Knutsen og Anne Berit Erntstad

LEDELSE FOR EN INKLUDERENDE SKOLE

– også for elever med stort læringspotensial

Med bidrag fra Anne Lise Skjævel, Knut H. Rognstad og Per Olav Eggen

BENGT PERSSON

Elevers olikheter

och specialpedagogisk kunskap

Liber

What Really Works in Special and Inclusive Education

Using Evidence-Based Teaching Strategies

THIRD EDITION

David Mitchell and Dean Sutherland

Routledge

iNN
Høgskolen
i Innlandet

Lillehammer-skolen

København kommune 22.11.23

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/202301/NNFA19011123/avspiller#t=20m2s>

Slik ble Lillehammer-barna blant de beste i landet på lesing

Nasjonale prøver viser at elevene i Lillehammer-skolen gjør det svært bra i lesing i forhold til tidligere. – Vi bare leker med bokstaverne, vi sier 6-åringene Kamilla, Oliver, Kornelia, Victor, Nikoline og Jonas.

For abonnenter

– Det er enkelt å lese. Vi setter sammen bokstaverne, og sammen blir det ord, forteller de seks elevene ved skolen. Å lese med overbevisning.

[Lillehammer, Lesing | Slik ble Lillehammer-barna blant de beste i landet på lesing \(gd.no\)](#)

Her er skolen som har knekt lesekoden

Pedagogikk-professor Thomas Nordahl mener leseopplæringen i Norge har stått nærmest stille de siste 30 årene. Nå etterlyser han at flere gjør som Lillehammer.

Z-Klassingene Ella og Ludvig ved Raysfilmoen skole i Lillehammer triller en tennings for å lage setninger. Det gjør leseopplæringen både morsom og effektiv.

FOTO: ANDERS FEHN

[Professor Thomas Nordahl mener skoler driver spesialundervisning som for 20–30 år siden – NRK Oslo og Viken – Lokale nyheter, TV og radio](#)

Per Øyvind Fange
Journalist

Anders Fehn
Fotograf

Vi rapporterer fra Lillehammer

Publisert 11. jan. kl. 19:38

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Hva er grunnen til at vi får positiv omtale?

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Lillehammer-skolen

Lillehammerskolen – en skole med kvalitativ god opplæring i et inkluderende miljø

- Alle elever skal bli møtt med **realistiske læringsmål**. Opplæringen i de grunnleggende ferdighetene skal styrkes.
- Alle barn og elever skal oppleve et **trygt, godt og inkluderende barnehage- og skolemiljø**. Miljøet skal preges av mestring og motivasjon.
- Barnehagene og skolene skal utvikles som **kollektivt orienterte, lærende organisasjoner**.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

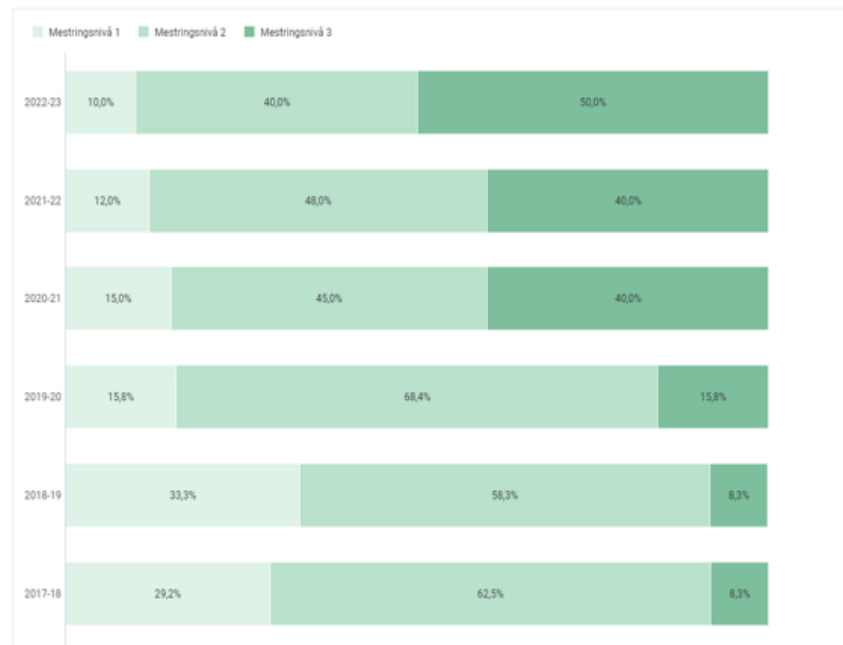

5.Trinn – god trend for guttene – eksempel fra en skole i Lillehammer

Gutter:

Mestringsnivåer – utvikling over tid – lesing 5. årstrinn

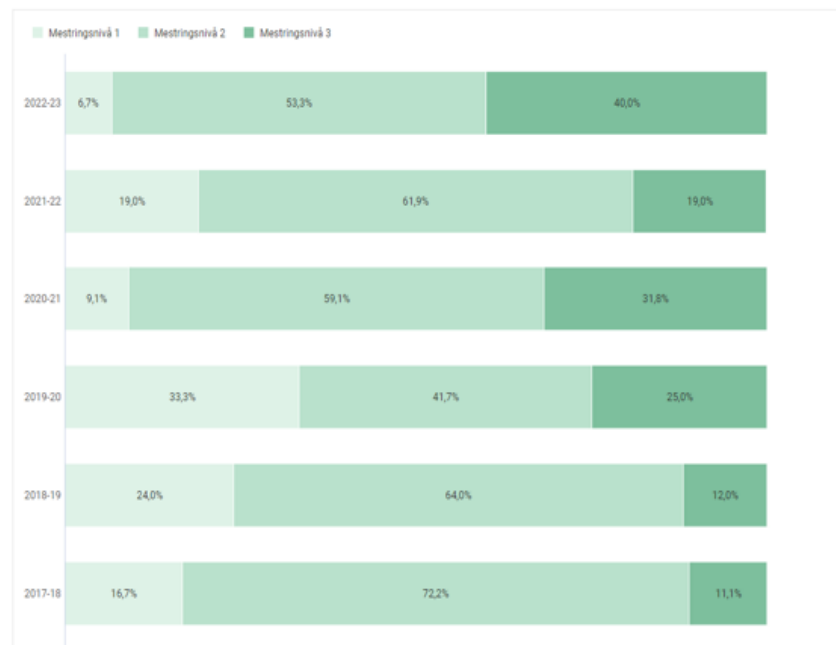
Fra 2022 starter måling av utvikling over tid på nytt. Resultatene fra 2022-23 kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år.

Jenter:

Mestringsnivåer – utvikling over tid – lesing 5. årstrinn

Fra 2022 starter måling av utvikling over tid på nytt. Resultatene fra 2022-23 kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Nettverk og møtearenaer:

- Rektorer
- Rektorer ungdomsskolene
- Inspektører
- Kommunalt foreldreutvalg
- Sekretærforum
- SFO – lederforum
- SFO-assistenter
- DeKomp – ledergruppene
- Begynneropplæringen
- «Den videre lese- og skriveopplæringen»
- Lavterskelteam
- Sosillærer – barneskole og ungdomsskole
- Overgangslærere
- GNO - grunnleggende norsk
- Nettbrett – veiledere på hver skole
- Nyutdannede
- KÅL – kunsten å lære
- MAM (Samarbeid med matematikksenteret)
- Skolebibliotek
- Matematikk- og naturfaglærere
-

MÅL:

- Felles forståelse av hva som er kjernen i Lillehammer-skolen
- Bedre kjent og kunne spørre hverandre om råd
- Dele eksempler – god praksis, kompetanseutvikling
- Forutsetning: Kapasitet på kommunenivå. Avhengig av å få innspill fra praksis for å styre godt og kunnskapsbasert.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Skolen skal være et profesjonsfaglig fellesskap der lærere, ledere og andre ansatte reflekterer over felles verdier, og vurderer og videreutvikler sin praksis.

Alle ansatte i skolen må ta aktivt del i det profesjonelle læringsfellesskapet for å videreutvikle skolen.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

Et inkluderende og demokratisk samfunn kan kun realiseres om skoler og barnehager fungerer som inkluderende og demokratiske institusjoner.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

«Grunnideen bak den sammenholdte og inkluderende skolen er at vi lærer av hverandre, og at vi på den måten gis mulighet til å bygge opp sosial kapital. Det inkluderende miljøet er ikke en fysisk størrelse, men en sosial og mental tilstand»

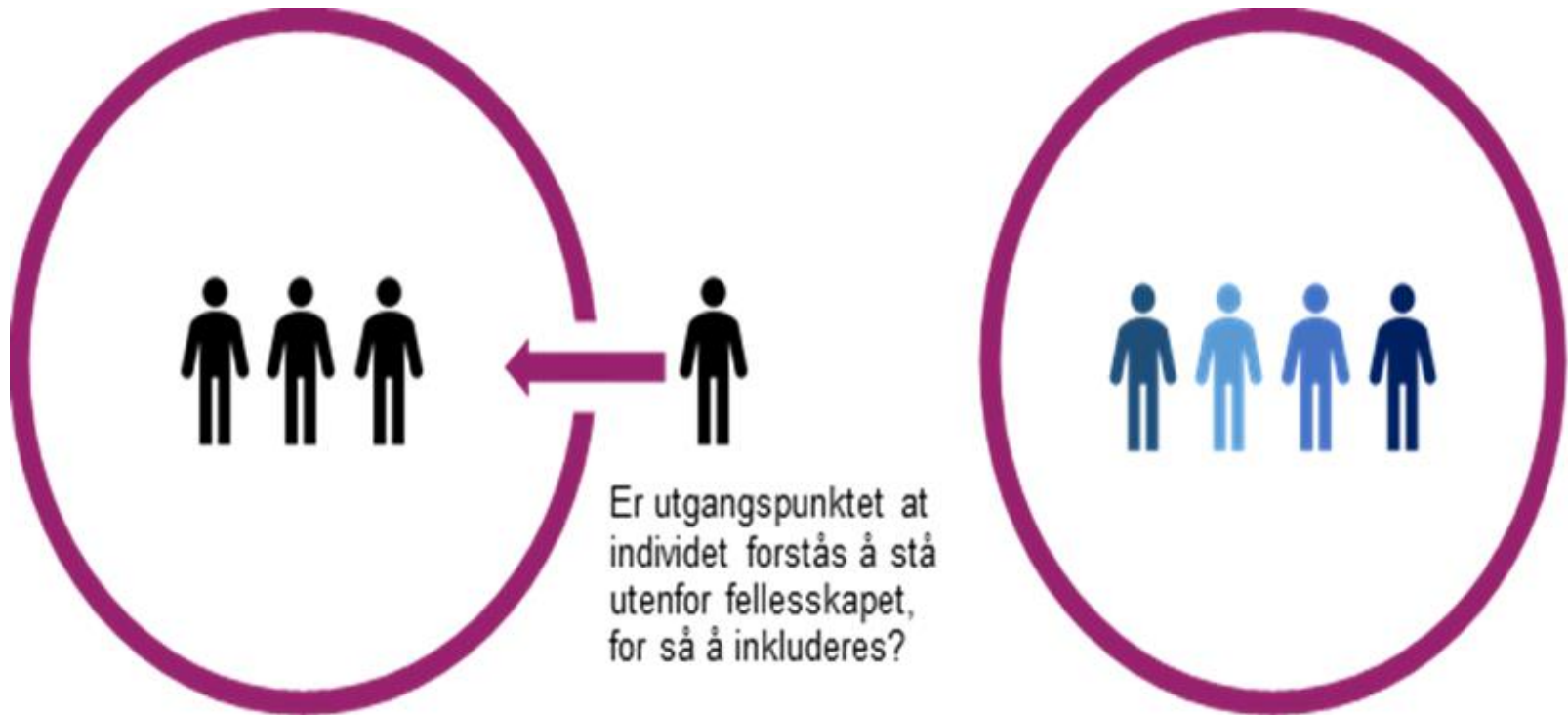
«Å være sammen med de som er like oss gir trygghet, å være sammen med noen som ikke er like oss er noe vi må lære. Men uten den erfaringen kan vi ikke bli trygge, fordi vi stadig kommer til å møte mennesker som ikke er like oss»
(Persson & Persson 2016, ss. 40-41).

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

Inkludering – hvordan synes det i klasserommet?

Figur: Jørn Østvik

[Hva er inkludering? | www.statped.no](http://www.statped.no)

Det viktigste grepet vi kan ta for å fremme og styrke en inkluderende praksis:

**Forbedre kvaliteten på det ordinære,
allmennpedagogiske tilbudet**

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

I det offentlige svenske handlingsprogrammet for läsfremjande omtales nedgang i lesing som en trussel mot personlig helse, mot demokrati og delaktighet i samfunnet. Det er bekymringsfullt at barn og unge Leser mindre, at gutter Leser mindre, at det Leses mindre i enkelte sosiokulturelle klasser og at lesingens status er i endring.

Lesing er et ansvar for hele samfunnet.

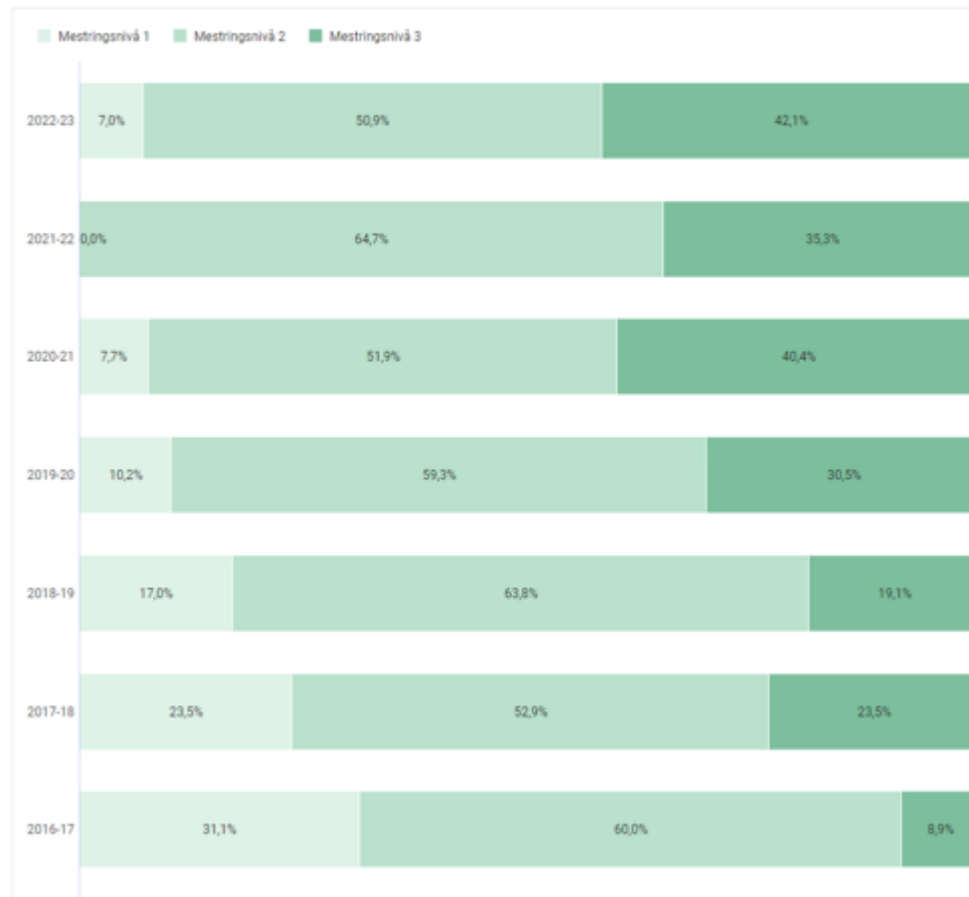

LILLEHAMMER
KOMMUNE

5.Trinn – et eksempel fra en skole i Lillehammer

Mestringsnivåer – utvikling over tid – lesing 5. årstrinn

Fra 2022 starter måling av utvikling over tid på nytt. Resultatene fra 2022-23 kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Tidlig innsats

Settes tiltak inn for barn med språkvansker i første til andreklasse så kan 80 % komme opp på et godt nivå. Om du venter til 5. klasse er det bare 15-20 %

Kilde: Høien, T., og Lundberg, I. (2012). Dysleksi. Fra teori til praksis (5. utg.). Oslo. Gyldendal Akademisk, s. 249.

LILLEHAMMER
KOMMUNE

www.lillehammer.kommune.no

TIDLIG INNSATS

- Barn og unge i barnehage og skole skal få nødvendig hjelp og støtte så snart de møter utfordringer med faglig, sosial og språklig læring eller andre utfordringer i læringsmiljøet
- Denne formen for tidlig innsats skal iverksettes både i barnehagen og grunnskolen, og den er særlig viktig tidlig i utdanningsløpet.

- Det innebærer at den enkelte skole og barnehage har et system for når og hvordan denne innsatsen skal iverksettes.
- Tidlig innsats skal være målrettet og direkte knyttet til de læringsmessige utfordringer barn og unge har.

	14-15	15-16	16-17	17-18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Andel elever med spesialundervisning	5,8 %	5,9 %	6,7 %	5,6 %	4,4 %	3,9 %	3,5%	3,7 %	3,5 %

Er det bra at få elever får
spesialundervisning, evt. hvorfor?

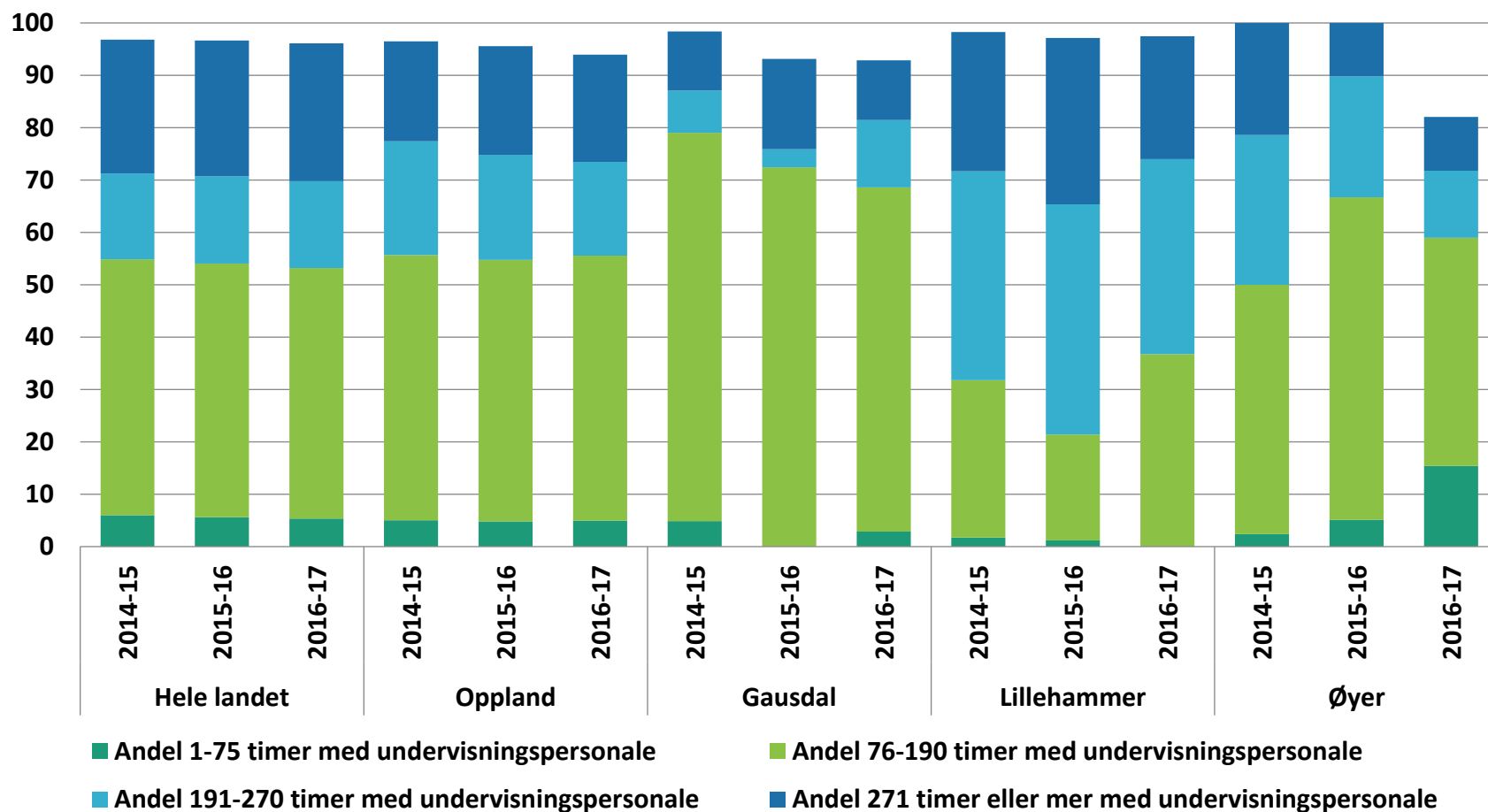
LILLEHAMMER
KOMMUNE

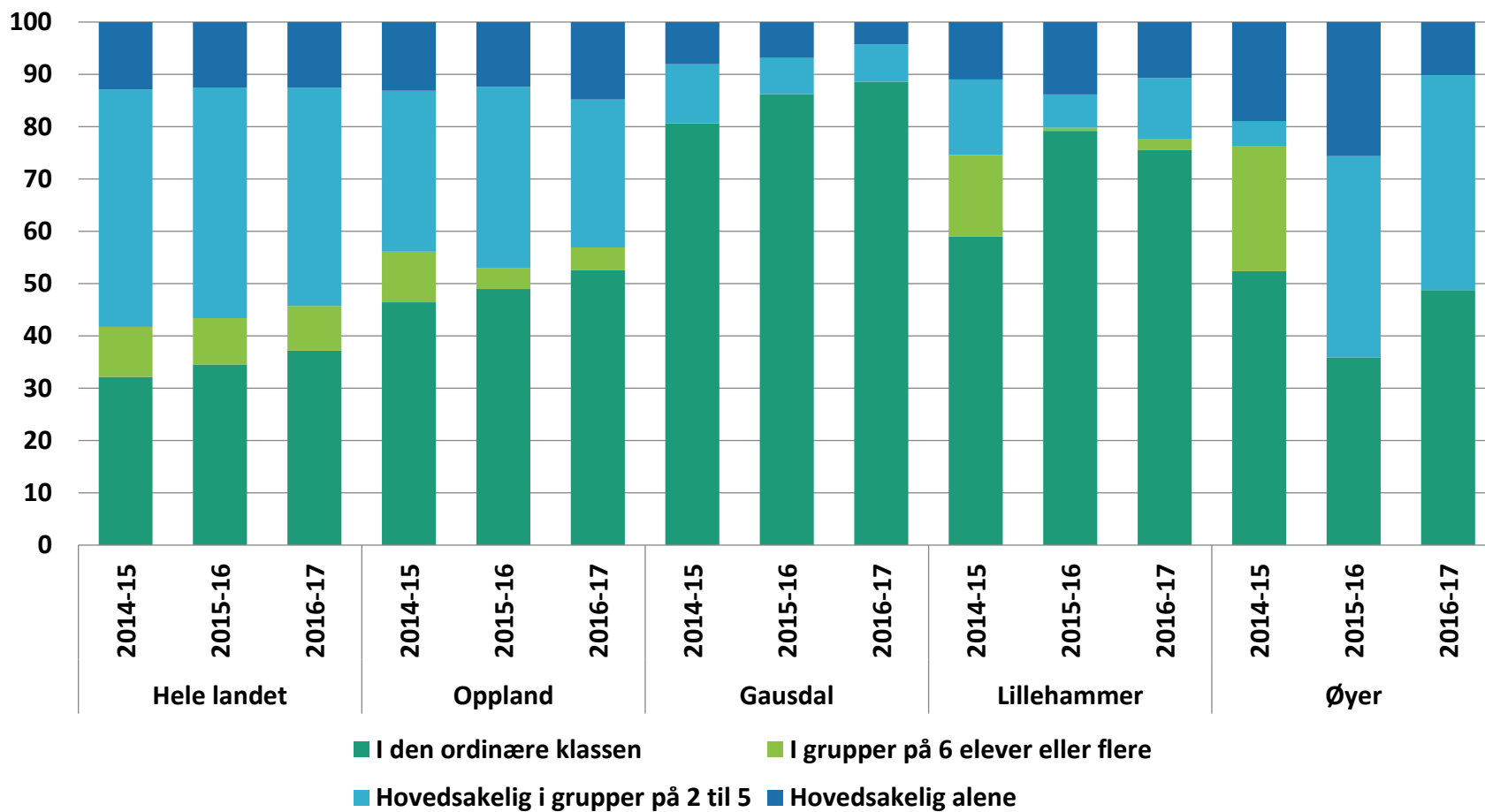
- Søkelyset rettes i for stor grad mot det enkelte barn og de vansker og problemer barnet har.
- Det er et manglende fokus på de muligheter som ligger i å forbedre læringsmiljøet og den pedagogiske praksisen i barnehage og skole.
- Systemet bidrar til at barnehager og skoler slipper å ha et kritisk søkelys på seg selv og sin egen praksis – en avlastningsordning.
- Det eksisterer få insentiver tilknyttet å realisere målet om en inkluderende barnehage og skole
- Systemet reproducerer seg selv ved at en rekke fagpersoner og institusjoner har egeninteresser i at det videreføres.

Timeprofil

Organisering

- Andel spesialundervisning
- Andel elever med spesialundervisning i egne grupper
- Andel elever med «små» vedtak
(Utvikling over fem til seks år)

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Skoleåret 2017/18:

- Arbeid på skolene i høst for å analysere elever med 2-5 timer spesialundervisning. Mål: Større andel skal ha utbytte av ordinær opplæring.
- Videreutvikling av arbeidet med å sikre god kvalitet på arbeidet før henvisning til PPT. PPT skal delta i dette arbeidet på skolene. (Pedagogisk analyse)

En skole 2016/17

- 1. trinn: (5), 2. trinn (2), 3. trinn (2), 4. trinn(2), 5. trinn (4), 6. trinn (2), 7. trinn (4), 8. trinn (9), 9. trinn (10), 10. trinn (11)
- Gutter - 30, jenter – 21
- I klassen 50 elever, alene 1 elev
- **2-5 timer – 20 elever**, 5-7 timer – 13 elever, mer enn 7 timer – 18 elever
- Elever som får timer med assistent - 29

Kilde: GSI

En ungdomsskole

	2020/21	2021/22	2022/23
Andel SU	Ca 3,5%	Ca 1,5%	Ca 0,3%

Tverrfaglig arbeid i skolene - lavterskelteam

- PPT, skolehelsetjenesten og sosiallærere. Ungdomsbasen i ung. skolene

LILLEHAMMER
KOMMUNE

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Tidlig innsats og begynneropplæring

22.11.23

Foto: Ole Jacob Reichelt

Helhet og sammenheng bhg og skole – oppstart høst 2018

Oppdrag/mandat:

- Sikre helhet og sammenheng i arbeidet med tidlig innsats i barnehage og skole, med særlig vekt på de eldste i barnehagen og de yngste i skolen.
- Konkretisere innsatsområdene i Lillehammer kommune for private og kommunale barnehager og barneskolene.
- Lage en plan med konkrete innsatsområder og et forslag til hvordan planen skal implementeres.
- Ansvar for å organisere arbeidet på en hensiktsmessig måte.

Mål for utdanningsløpet i Lillehammer:

- Mål barnehage: Alle barn skal oppleve omsorg, lek, læring og danning gjennom ansatte som støtter barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær
- Mål skole: Alle elever skal bli møtt med **realistiske læringsmål**. Opplæringen i de grunnleggende ferdighetene skal styrkes.
- Alle barn og elever skal oppleve et **trygt, godt og inkluderende barnehage- og skolemiljø**. Miljøet skal preges av mestring og motivasjon.
- Barnehagene og skolene skal utvikles som **kollektivt orienterte, lærende organisasjoner**.
- **Alle mål vi setter oss skal ha BARNET og BARNETS BESTE i fokus**

Hva sier lovverket om samarbeidet mellom barnehage og skole?

I **opplæringslovens §13-5** og i **barnehagelovens §2 a** ble det i juni 2018 vedtatt at skole- og barnehageeiere har **gjensidig plikt** til å samarbeide for å skape kontinuitet for barna i overgangen fra barnehage til skole.

- Lovendringene innebærer også at SFO i større grad skal involveres i arbeidet med å skape en best mulig overgang.
- Begge institusjonene skal fremme barns læring og danning, og legge til rette for lek, trivsel, glede, medvirkning og demokratisk deltagelse.

Hvordan ivareta alle barn i et inkluderende fellesskap?

- **Utvikle kvaliteten** på det allmennpedagogiske innholdet i barnehage og skole, i samarbeid med støttesystemet
- **Tidlig innsats:** Barn og unge i barnehage og skole skal få nødvendig hjelp og støtte så snart de møter utfordringer med faglig, sosial og språklig læring eller andre utfordringer i læringsmiljøet
- **Systematikk:** Den enkelte barnehage og skole må ha et system for det generelle arbeidet og for når og hvordan den tidlige innsatsen skal iverksettes

Plan for overgang og sammenheng mellom barnehage og skole

<https://sway.office.com/cObTRXgJd4wIV02F>

- sikre sammenheng og kontinuitet mellom barnehage og **skole**
- ivareta kvaliteten og systematikken i femårsgruppene og **i begynneropplæringen**
- bidra til at alle barn og unge, uavhengig av behov og forutsetninger, deltar og lærer i et **inkluderende fellesskap** sammen med jevnaldrende

Overgangsobjekter

Innhold som skal være felles for alle barnehager og skoler, og som skal fungere som overgangsobjekter i sammenhengen mellom barnehage og skole:

- **Litteratur:** Geitekillingen som kunne telle til ti, Bukkene Bruse begynner på skolen
- **Regelleker:** Haien kommer, Stiv Heks, Samarbeidsstolen
- **Sanger:** «Alfabetsangen 4K» ([Alfabetsangen 4k - norsk sang for de minste/ baby/ barn - YouTube](#)), «Reven, rotta og grisen», «Vi sangen»/FN sangen
- **Spill:** Stigespillet, Villkatten
- **Språkleker:** "Mitt skip er lastet med" (se også idebanken for forslag til andre språkleker)

Fokusområder i begynneropplæringen

- Tidlig identifisering/kartlegging
- Lese- og skriveplan:
 - Lek – språkleker
 - Stasjonsundervisning
 - Veiledet lesing
 - Bokstavprogresjon
 - Utforskende/oppdagende skriving
 - Høytlesing – bruk av bibliotek
 - Læringsstrategier
 - Digitale verktøy

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Felles fagnettverk på tvers av skole og barnehage (for pedagoger som har 6-åringer i bhg + 1.-3.trinns lærere i skolen)

- Faglig og forskningsbasert innhold
- Refleksjon
- Forståelse for og kunnskap om hverandres kultur og pedagogikk
- Kommunikasjon og planlegging av felles aktiviteter

Nettverk for begynneropplæringen i skolen

Nettverk for pedagoger som jobber med de eldste i bhg

SFO

- Sammenheng skole SFO
- Ny rammeplan
- Kvalitet i SFO
- Støttmateriell og kompetansepakker
- Nettverk for våre SFO-ansatte -
diskusjonsgrupper rundt voksenrollen i
SFO, rammer og rutiner, kommunikasjon
og samarbeid, relasjoner og vennskap.
- Samarbeid med frivillige organisasjoner

Overgang fra barnehage til skole i Lillehammer kommune:

- 25.10.18 ble det vedtatt i kommunestyret å opprette 5 nye barnehagelærerstillinger, som tiltak både for å redusere ventelisten på barnehageplasser i vårhalvåret og for å utvikle systemet for tidlig innsats og overgang barnehage-skole.
- De fem overgangslærerne er tilknyttet barnehage fra 1. desember til 31. juli, og fra 1. august følger de barna over i sfo og skole.
- For å sikre utvikling, skal de fem overgangslærerne jobbe både overordnet og ut i enkelte barnehager og skoler. De utgjør et faglig nettverk sammen med rådgiver for tidlig innsats.

REFLEKSJON

- Hva er fordelene med denne systematikken og ordningen sett fra deres perspektiv?
- Ser dere noen umiddelbare utfordringer?

Program for skolebesøk Holmen skole 23.11.23

- Kl. 9.05 – 10.00: Informasjon om Holmen skole v/ledergruppen
- Kl. 10.00 – 10.40: Omvisning i grupper på 1. trinn, 3. trinn, 5. trinn og PLUSS (Måne og Stjerne)
- Lunsj 10.45 - 11.15 - med mulighet for å stille spørsmål

Velkommen til Holmen skole
Vi strekker oss lenger

Innhold:

1. **Informasjon om skolen** v/ rektor, Bente T. Boye
2. **Inkluderende undervisning** v/ avdelingsleder 1.-2. trinn, Anne-Sophie Føyner Hexeberg
3. **Spesialundervisning** v/ avdelingsleder 3.-4. trinn og spesialpedagogisk koordinator, Cathrine Almendingen
4. **PLUSS – spesialavdelingen** v/ avdelingsleder Giske Valdar
5. **Aktivitetsskolen (AKS)** v/ AKS-leder, Cato Holmen
6. **Laget rundt eleven og overgangsrutiner** v/ avdelingsleder 5.-7. trinn og assisterende rektor, Åsmund Sollien Schau
7. **Praktisk informasjon og organisering** av grupper for omvisning

Holmen skole – vi strekker oss lenger

Tall og fakta

- åpnet i 2018
- barneskole: 543 elever på 1.-7. trinn
- ca. 130 ansatte, (104 årsverk)
 - 60 pedagoger
 - 20 miljøarbeidere på PLUSS
 - 7 miljøterapeuter
 - 26 aktivitetsledere på AKS
 - 5 baseledere på AKS
 - 12 i ledelse og administrasjon
- 3-parallell med 20 – 28 elever per klasse
- kombinerer digitale læremidler (iPad) med analoge bøker
- skolebibliotek med bibliotekar

RAUS
ROBUST
UTFORSKENDE

Kort om skolen - hvor og hvem vi er

- Ressurssterkt område med foresatte som er engasjerte i skole og idrett
- Homogent elevmiljø
 - få minoritetsspråklige elever
 - høy sosioøkonomisk velstand
- Individorientert kultur blant elever og foresatte
- Gode faglige resultater
- Ungt personale – ansatt 130 personer på fem år...
- Godt arbeidsmiljø og samhold. VI-kultur.

Skolens satsningsområder 2023-2024

Grunnleggende ferdigheter	LK20: medvirkning, dybdelæring, estetisk og kritisk tenkning	Trygt og inkluderende oppvekst og læringsmiljø
Høyt læringstrykk	Årsplanverk med periodeplaner som brukes, videreutvikles og arves	Fellesskapende undervisning og samarbeidslæring
Få elever under bekymringsgrensen	God forståelse for og anvendelse av læreplanen i undervisningsplanlegging og gjennomføring	God klasseledelse
God læringsledelse og bevisst bruk av læringsteknologi	Fellesskapende undervisning og samarbeidslæring	God kjennskap til og oppfølging av aktivitetsplikten og §9A
		Arbeid med skolens visjon, verdier og elevsyn – i samarbeid med foresatte

Du kan lese mer om skolens pedagogiske profil [her](#):

Arbeid med inkluderende undervisning:

- Ressursgruppe for fellesskapende undervisning og plangruppen er like
- Felles økter med praktisk og teoretisk arbeid rundt fellesskapende undervisning og samarbeidslæring
- Gruppen har utviklet en plan / avtale om hvordan vi skal arbeide og hva vi ønsker å oppnå i løpet av skoleåret

Hva ønsker vi som skole å oppnå ved å satse på fellesskapende undervisning?

Ønsket situasjon juni 2024

- Vårt mål:
Alle elever skal føle seg viktige og inkludert faglig og sosialt
- For å få det til må skolen arbeide med:
Planlegger både for faglig og sosial læring (50/50)
Undervisningen bærer preg av å være elevsentrert, kontekstnær og med endret autoritetsbalanse
Tilhørighet, relevans, mestring og motivasjon er sentrale elementer

Spesialundervisning

- 10 elever med helhetlig vedtak (alle fag og timer) i ordinær skole
- 6 elever med vedtak med mindre omfang
- 24 elever med helhetlig vedtak på Pluss

Laget rundt:

- R-team
 - Rektor, sosiallærer, helsesykepleier, logoped, PPT, spesialpedagogisk koordinator og avdelingsleder på Pluss.
- S-team
 - Spesialpedagogisk koordinator, spesialpedagoger og miljøterapeuter

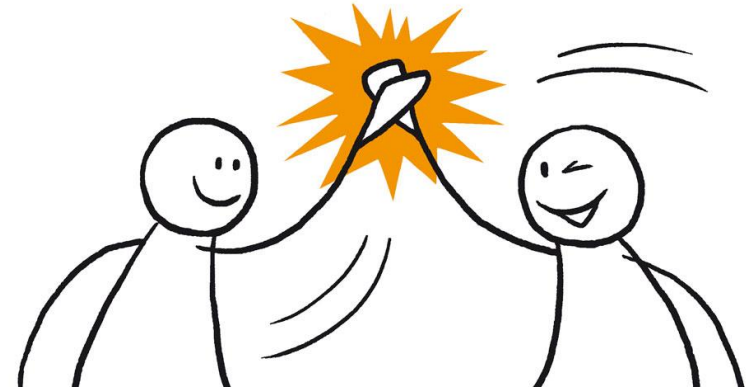

Samarbeid mellom skole og PPT

- PP- rådgiver og logoped fast dag en dag i uken
- R-team

Veiledning:

- SEL- (sosial og emosjonell læring). Lavterskeltilbud til skoler som opplever utfordringer knyttet til enkeltelever eller systemutfordringer.
- Autismeteam- holder kurs/forelesninger og gjennomfører observasjoner og veileder med tips og råd.

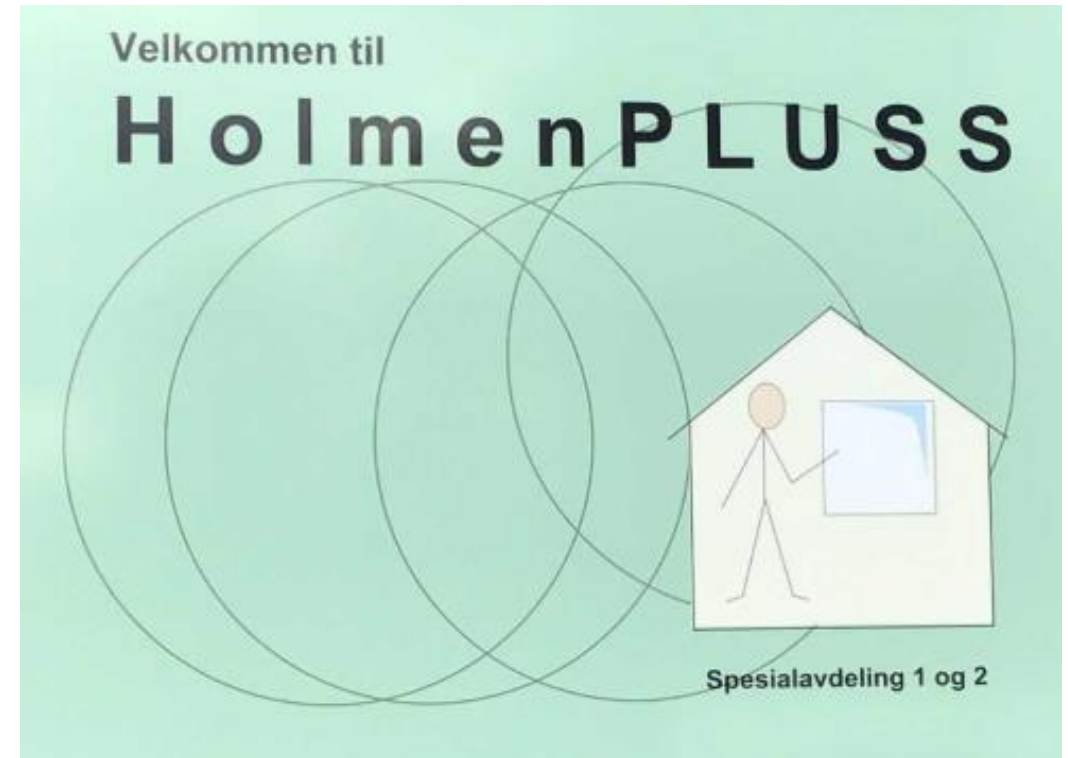

Organisering og oppfølging

- IOP
 - Del 1: skrives av kontaktlærer, spesialpedagog og miljøterapeut. IOP del 1 inneholder langsiktige mål og mål for skoleåret innenfor de ulike fagene.
 - Del 2: Arbeidsdokument hvor alle som jobber med eleven dokumenterer metoder og progresjon innenfor de ulike fagene og målene.
- Evalueringsmøter: tett oppfølging med foresatte.
- Årsrapport: Evaluering av målene for skoleåret. Hvilke mål som skal videreføres.

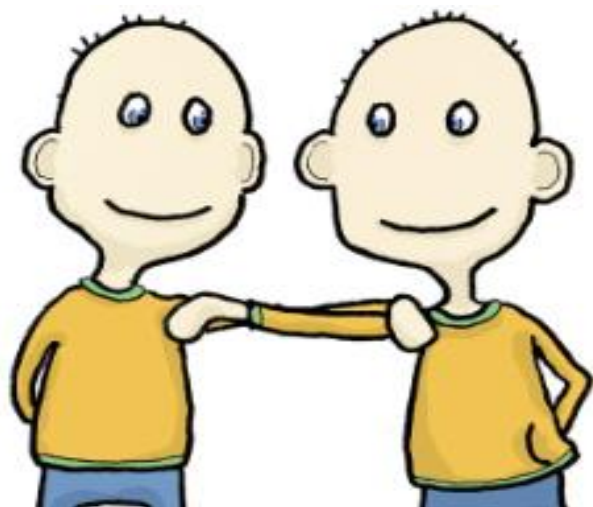
Holmen PLUSS

Fakta om Holmen PLUSS

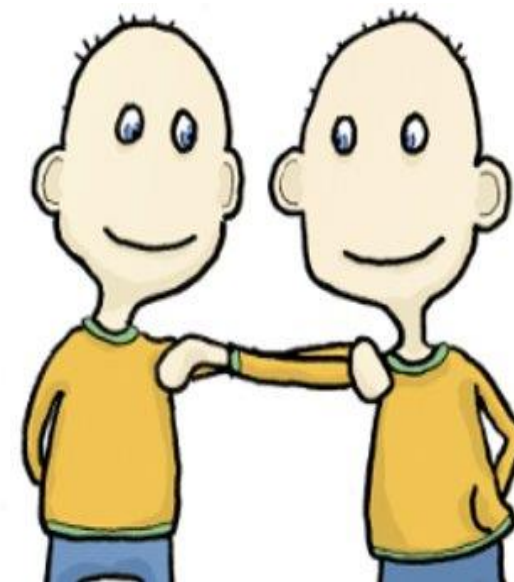
- 24 elever fordelt på tre klasser
- 16 elever med autisme
- 8 elever med store sammensatte vansker
- Elevene kommer fra hele byen

- Elevene trenger en-til-en gjennom hele dagen for å:
 - ha nytte av undervisningen
 - for å kunne gjennomføre aktiviteter
 - for å få i seg mat
 - av medisinske / fysiske hensyn
 - for å få nødvendig stell
 - av sikkerhetshensyn

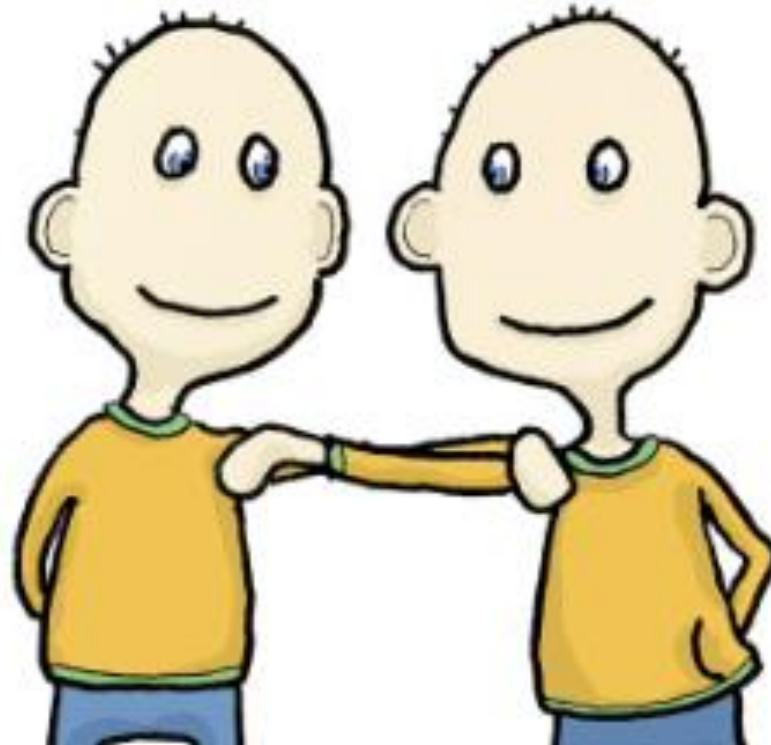
Beskrivelse av elevene

- Elevene er ekstremt forskjellige
- Alle trenger forutsigbarhet og tydelig struktur
- Alle elever med autisme strever med sosial kompetanse
- Mange har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)
- De fleste har stort behov for skjerming
- De fleste er sensitive for støy
- De fleste takler endringer dårlig
- Overganger er kritisk for mange
- Mange har lav frustrasjonsterskel
- Noen er svært relasjonssensitive
- Noen elever kan utagere

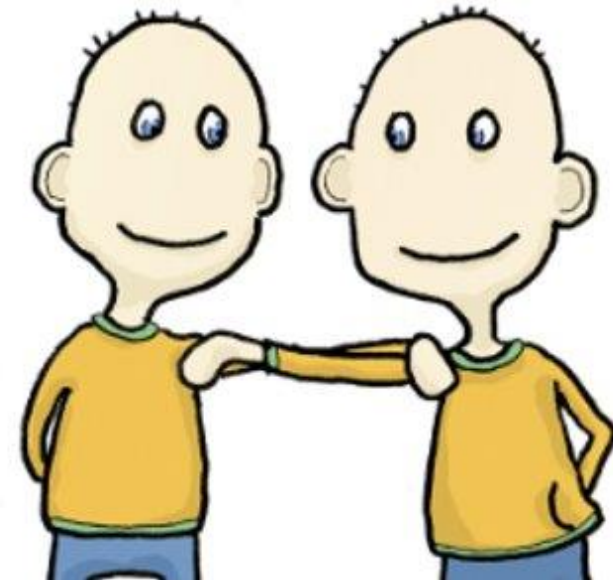

Vi driver opplæring, ikke oppbevaring

- Hovedområdene vi jobber med er:
- Språk og kommunikasjon
 - ASK
- Dagliglivets ferdigheter og selvstendighet
- Sosial kompetanse
- Alle elevene har sin egen individuelle opplæringsplan (IOP)

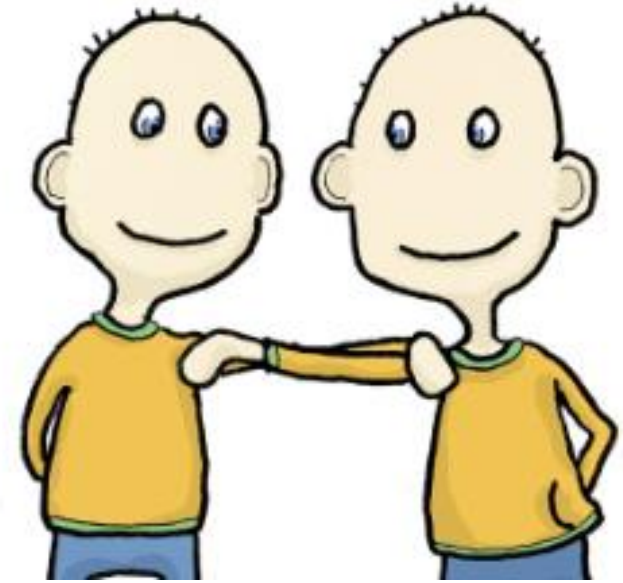
- Noen elever deltar i ordinær klasse sammen med en voksen.
- Noen elever leser og skriver men er avhengig av voksenstøtte for å jobbe.
- Noen elever jobber med puslespill og matching.
- Noen elever har store fysiske utfordringer og bruker mye tid på fysikalsk aktivitet sammen med en voksen.

Bemanning

Grunnbemanning:

- 10 pedagoger
- 3 miljøterapeuter med ansvar for å være bindeledd mellom skole og fritidstilbudet
- 20 miljøarbeidere (ufaglærte)
- 1 baseleder for fritidstilbudet
- 1 miljøarbeider som bare jobber i fritidstilbudet
- 1 avdelingsleder

AKS Holmen - Rammer

- Fritidstilbud – ca. 350 elever 1-6.trinn og spesialavdeling.
- Bemanning ca. 1-12, med ekstra dekning av elever med spesielle behov i tillegg.
- Finansieringsmodell: Delvis foreldrebetalt, men mer og mer politisk satsing på finansiering fra kommunen. Gratis inntil 12 t pr. uke, max 1 155,- kr. pr. mnd for heldagsplass. Noe støtte til forsterket bemanning for å følge elever med spesielle behov, men det dekker ikke hele lønnen.
- Ny, nasjonal rammeplan for SFO som styringsverktøy. Oslo har også egen rammeplan. Denne er mer omfattende enn den nasjonale, og er eldre. Oslo var først med rammeplan, og endret fra "skolefritidsordning" til "AKS".

AKS Holmen - Innhold

- Barns fritid, men også en arena for læring og utforskning – elevene skal møte bruddstykker av hva samfunnet kan tilby.
- 25-30 aktiviteter med og uten påmelding ukentlig.
- Prosjektperioder som følger skolens perioder og tema.
- Satsingsområder framover:
 - Voksne skal stille gode spørsmål fremfor å gi alle svar med en gang. - Elevene skal utforske, ta gode hensyn og valg og være aktive i sin læring.
 - Lavere tempo; fokus på livsmestring gjennom yoga, hvilerom med spa-ramme og kurset «innsiden ut» hvor elevene bl.a. snakker om følelser.

AKS UKE 47

Tema: Magi og Eventyr

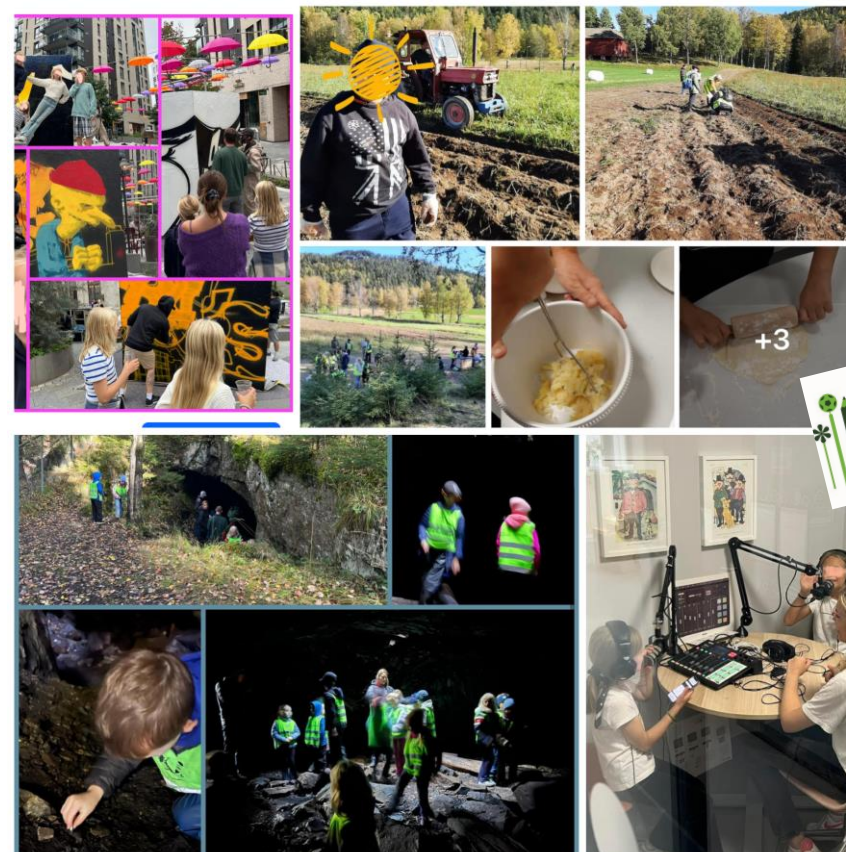
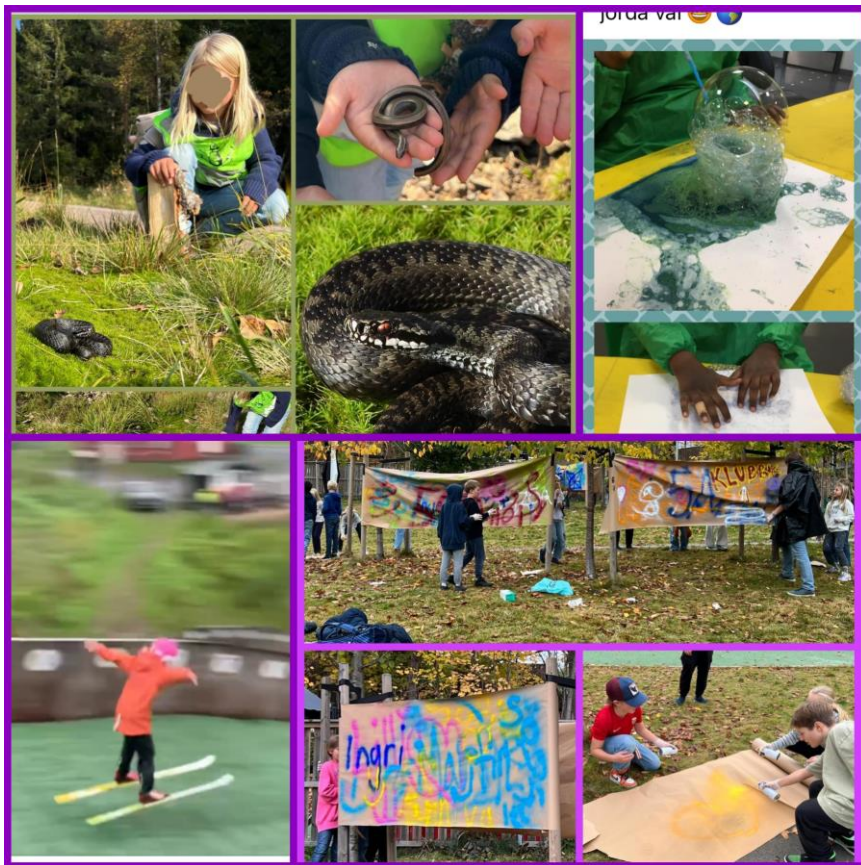
3.TRINN

Aktivitetsledere: Amalie, Tuva, Simon, Julie S., Rupali, Morten, Ina, og Katrine

TID	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG
13:30 – 14:00	Utetid	Utetid	Utetid	Skole	Utetid
14:00 - 14:30	Spising i klasserom	Spising i klasserom	Spising i klasserom	Spising i klasserom	Spising i klasserom
14:30 – 16:30	Base eller utetid 	Base eller utetid 	Hobbyrom eller utetid 	Utedag + M&H: Grøt 	Base eller utetid

DAGENS KURS					
	- Bokklubb - Tennis - Teater og musikal	- Papirmagi - Forskerklubb - Ekspedisjonen	- Turn - <u>DanceMix</u> - Musikkverksted - Håndarbeid	- Tuvas tull og tøys - Data <u>unplugged</u> - Sjakk og brettspill	-SPA -Yoga -Varulv

Reptilsafari – Maling med såpebobler - Skihopping – Graffiti – Utflukt til Street Art Festival – Potetplukking – Tur til lokal gruve – Podcast-studio

 Aktivitetsskolen

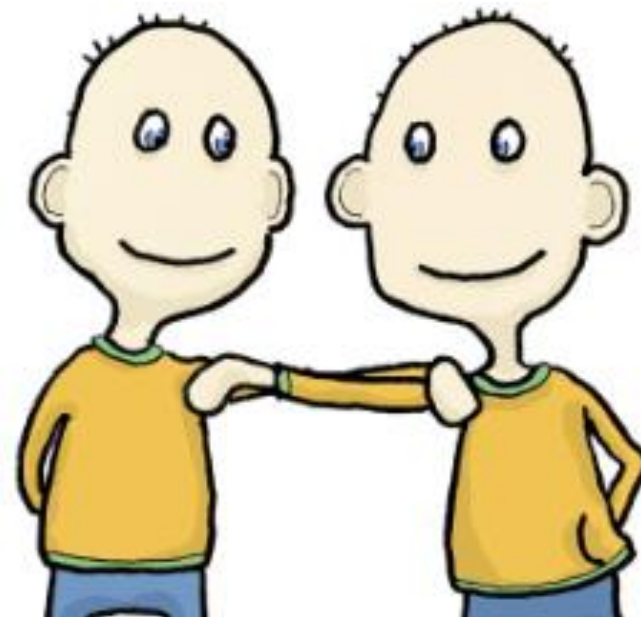
Robotprogrammering, tur til Akershus festning (Oslohistorie) - Survival-tur i skogen – Holmen Street Food

 Aktivitetsskolen

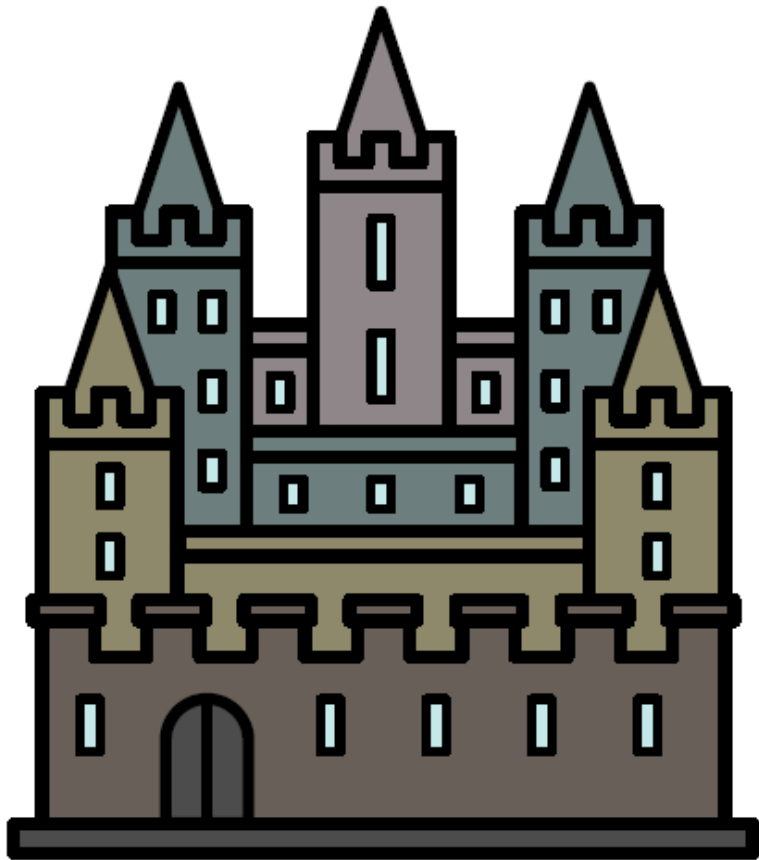
Overgangsrutiner – oslostandard

- Fra barnehage til skole og fra barneskole til ungdomsskole
- Skolene har ansvar for store deler av prosessen både med innskriving på 1. trinn og med overføringen til ungdomsskolene.
- Lærende nettverk for barnehager og barneskoler i området
 - fokus på felles rutiner
 - hva jobbes det med i barnehagene og hvordan jobbes det på 1. trinn
- Samarbeid med ungdomsskolene som vi sender våre elever til
 - ungdomsskolene møter elevene på barneskolene
 - foreldremøter
 - besøksdager
 - overføringsmøter

Omvisning i grupper:

Gruppe 1 Bente	Gruppe 2 Åsmund	Gruppe 3 Cathrine	Gruppe 4 Anne-Sophie og Cato
1. trinn	PLUSS	5. trinn	3. trinn
3. trinn	5. trinn	PLUSS	1. trinn
5. trinn	1. trinn	3. trinn	PLUSS
PLUSS	3. trinn	1. trinn	5. trinn
Jakob Næsager Gorm A. Gunnarsen Katrine Hassenkam Knud H. Nielsen Laura Rosenvinge Sunniva H. Eidsvoll Jan Chr. Martinsen	Mathilde Kastbjerg Yilmaz Yildiz Rasmus Steenberger Heidi Wang Emil S. Andersen Tobias B. Stax Gitte Lohse	Rikke C. Hasenfuss Ellen Marie V. Riis Mette S. Kløve Birgitte L. Flansmose Frida H. Altmann Lisbeth J. Aggerholm Jakob B. Andersen	Sune S. Rasmussen Christine Bayer Katrine Fylking Jessica Uebelin Jannick S. Mortensen Repr. fra UDA

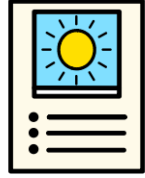

VELKOMMEN

23. november 2023

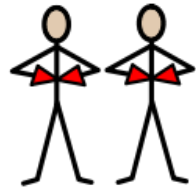
Byomfattende gruppe Toppen

AGENDA

-
- Hvem er vi?
 - Litt om hvordan vi jobber
 - Vår pedagogikk
 - Foreldresamarbeid
 - Å lære sammen– å ha tilhørighet
 - Suksessfaktorer
 - Utfordringer
 - Mål

HVEM ER VI?

-
- Mona Doghman (psykologi/forskning på autisme, pågående master i utdanningsledelse, 6 år som kontaktlærer)
 - Marit Neerland Ballo (førskolelærer, master i spesialpedagogikk, pågående master i utdanningsledelse, 6 år som kontaktlærer, 8 år som skoleleder)
 - Kontaktlærere og miljøarbeidere som sammen har opparbeidet en kultur og et fint elevsyn
 - Erfaringer som var avgjørende før oppstart
 - Skole og aks sammen
 - Ingen vikarer
 - Fokus på å lære flere sammen

HVEM ER VI?

- Byomfattende gruppe for barn med autisme. Vi har elever fra hele Oslo.
- 1.-7.trinn
- 1.august 2017– 8 elever
- 1. august 2019– 12 elever
- 1. august 2023– 24 elever
 - 2 avdelingsledere, 6 kontaktlærere og 18 miljøarbeidere

VÅR PEDAGOGIKK

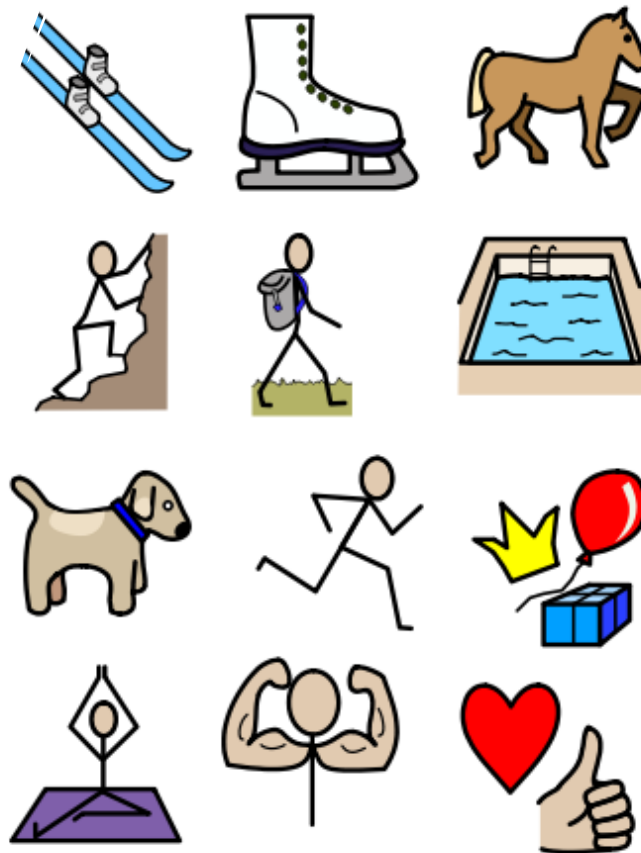
Trivsel, kommunikasjon, selvstendighet og sosial kompetanse + grunnleggende ferdigheter: lesing, skriving og regning

- Elevene skal få mulighet til å utrykke egne behov og ønsker og møte voksne som forstår og lytter
 - Si ja
 - Latenstid
 - Visuelle forklaringer, bilder og WidgitGo
 - Forteller elevene hva de skal gjøre
- Vi lærer mer sammen

LITT OM HVORDAN VI JOBBER

- Skole og AKS- liten skille- IOP mål for hele dagen
- Forutsigbarhet- ingen vikarer
- Fokus på egne opplevelser og aktiviteter
 - Vi tror alle lærer best ute der det skjer
- Fysisk og psykisk helse henger sammen
 - Mestring faglig og sosialt
- Visjon: Alle elevene skal få mulighet til å være den beste versjonen av seg selv.
 - Det vil si at vi skal respektere hvert enkelt autistisk barn, interessene og tilpasse lærings situasjonene til elevgruppen vi har.

FORELDRESAMARBEID

-
- Informasjonsmøte med foresatte når de har fått plass hos oss. Forteller hvem vi er og hva det vil si at barnet deres er elev på Toppen.
 - Takke ja eller nei
 - Skole eller barnehagebesøk i april 2024– avdelingsledere
 - Hjemmebesøk i uke 33– kontaktlærer
 - Avlastning, støttekontakt eller andre samarbeidspartnere kommer på besøk på skolen etter behov
 - Oppstart 19.august 2024
 - Første uke kortere dager/tilvenningsplan
 - Taxi, gå selv eller levere
 - IOP ferdig til skolestart, utviklingssamtale før høstferien, skriftlig halvårssamtale i januar og årsrapport i juni.

Å LÆRE SAMMEN-Å HA TILHØRIGHET

-
- Fysisk utforming av bygget.
 - Undervisning med fokus på samarbeid, tilhørighet og vennskap.
 - Tilpassede like oppgaver, turtaking, vente på vennene våre, konstruksjonslek,
 - Undervisning med fokus på felles opplevelser og felles mestringsopplevelser.
 - For eksempel lage bål, gapahuk og mat ute. Alle bidrar til at alle får en fin tur.

SUKSESFAKTORER

-
- Ansatte som er villig til å tilpasse seg brukerne slik at vi får et brukerorientert tilbud
 - En god rollemodell i alle settinger og legger til rette for mestring sosialt og faglig
 - Kommuniserer slik at elevene har forutsetning til å forstå
 - Leker og er i aktivitet
 - Er nysgjerrig, kreativ og oppmunttrer til læring faglig og sosialt
 - «Jeg ser deg, jeg bryr meg og jeg liker deg!»
 - Kollegiet har høye forventninger til hverandre
 - Genuint interesserte og engasjerte i elevens beste og forventer det samme fra de rundt

UTFORDRINGER

-
- Rekruttering?
 - Utdanning?
 - Erfaring?
 - Lønn?
 - Tid?

MÅL

-
- Elevene har behov for tilhørighet til en gruppe hvor de har forutsetning til å få venner, mestre faglig og sosialt.
 - Hva er barnets beste?

Biljett, giltig 2023-11-21 - 22

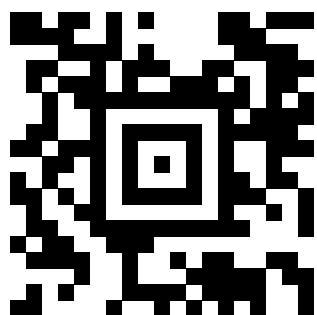
Malmö C - Oslo S

Rasmus Steenberger

Biljetten är personlig och gäller tillsammans med giltig ID-handling*. Photo ID required. Bokningsnr: YED1286P

Biljettnr: YED1286P0001 CIV<1174>

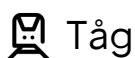
SJ Nattåg, Plats i sovvagnskupé, Vuxen, Kan inte ombokas

Malmö C
22.32

Sthlm Central
05.37

Tåg
2

Vagn
11

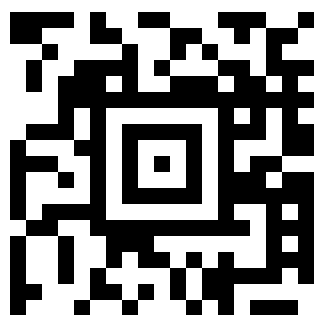

Plats
29, Herr, 3-bädd, Mellan

061 749 036 629 919 738 327

Biljettnr: YED1286P0001 CIV<1174>

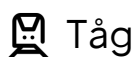
SJ Snabbtåg SJ 3000, 2 kl, Vuxen, Kan inte ombokas

Sthlm Central
06.02

Oslo S
11.10

Tåg
621

Vagn
3

Plats
2, Fönster, Plats med bord

061 531 346 290 117 275 557

Photo ID required

Frukost - hämtas i bistron

*Godkänd id-handling är samtliga pass, nationella id-kort från EU-land samt körkort och id-kort från Norden. Dessutom accepteras Migrationsverkets LMA-kort/"kvitto på asylansökan" vid visering.

När du köper en resa av oss ingår du och SJ samtidigt ett avtal. Därför bör du veta vilka bestämmelser som gäller för din resa. Våra resevillkor hittar du på www.sj.se. Om du har några frågor gällande våra resevillkor, eller andra frågor om din resa, är du välkommen att kontakta SJ Kundservice på www.sj.se/kundservice

Biljetten är såld av: www.sj.se, Organisationsnummer: 556196-1599

Tack för din bokning!

Dina biljetter kommer till din e-post inom 15 minuter.

Bokningsnummer YED1286P
Bokad av RASMUS STEENBERGER
E-post [REDACTED]
Telefon [REDACTED]

Din resa

Malmö C – Oslo S

Tisdag 21 Nov 2023 kl 22:32
Rasmus Steenberger, Vuxen

22:32

Malmö C - Sthlm Central

SJ, Nattåg, Tåg 2

Restid 7:05

✓ Plats i sovvagnskupé, plats 29 i vagn 11

05:37

Sthlm Central, byte 1.

06:02

Sthlm Central - Oslo S

SJ, Snabbtåg, SJ 3000, Tåg 621

Restid 5:08

✓ Plats med bord, plats 2 i vagn 3

✓ 1st Frukost

11:10

Oslo S

Ditt kvitto

Datum: 2023-10-31, 15:27

Orgnr: 556196159901

SJ AB

SEK

Malmö C - Oslo S, Kan inte

ombokas 1 396.00

Sovplats Ingår

Sittplats Ingår

Frukost 65.00

Att betala SEK 1 461.00

varav bokningsavg. 55.00 sek

Kontokort

Kortnummer: [REDACTED]

VI

Moms	Belopp	Netto	Brutto
12%	6.96	58.04	65.00

Trafikinformation

På vår sida för trafikinformation får du alltid de senaste uppdateringarna om din resa.

Informationen finns även tillgänglig i vår app.

[Läs mer](#)

Samla poäng på resan?

Ditt medlemsnummer är inte registrerat. Om du vill få SJ Prio-poäng på just denna resa, klicka på "Efterregistrera" nedan.

[Efterregistrera Malmö C - Oslo S](#)

För dig som reser med bagage

Tänk på att du endast får ta med dig så mycket bagage som du med enkelhet själv kan bära.

SJ Flexibilitet

Läs mer om SJs biljettflexibiliteter

[Läs om SJs biljettflexibiliteter](#)

Personlig

BILJETT

Oslo Busstermin - CPH Airport

RES

PLUS

Biljetten gäller endast tillsammans med giltig ID-handling, Photo ID required

Giltig: **2023-11-23 -- 24**

Resenär: **Rasmus Steenberger**

Biljettnummer 231031860467

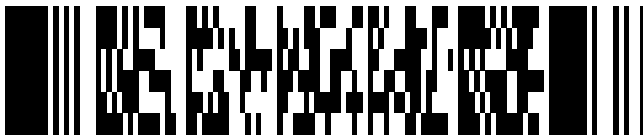

Kategori Vuxen

Oslo Busstermin - Göteborg Nils E

Expressbuss 1 kl Bus4You

Avgång	Ankomst	Buss	Plats
16.15	19.40	622	12A

Resan kan inte ombokas eller återbetalas

Biljettnummer YED1957N0002

ÖRESUNDSTÅG

Kategori Vuxen

Göteborg C - Lund C

Regional 1 kl Öresundståg

Avgång	Ankomst	Tåg	CIV<3126>
20.40	23.37	1159	

Biljettnummer YED1957N0002

ÖRESUNDSTÅG

Kategori Vuxen

Lund C - CPH Airport

Regional 1 kl Öresundståg

Avgång	Ankomst	Tåg	CIV<3126>
00.19	00.55	1165	

Gäller i zon (F+L) giltighetsdagen

Resan kan inte ombokas eller återbetalas

Personlig

BILJETT

Oslo Busstermin - CPH Airport

RES PLUS

Biljetten gäller endast tillsammans med giltig ID-handling, Photo ID required

Giltig: **2023-11-23 -- 24**

Resenär: **Rasmus Steenberger**

Pris för denna resa: 901.00 SEK varav 12.40 SEK moms och bokningsavgift 62.00 SEK (bokningsavgiften återbetalas ej).

Reseinformation

Vid trafikstörningar som påverkar din resa eller kommande byten ber vi dig kontakta personalen ombord eller kundservice för det trafikföretag där trafikstörningen uppstod.

Gäller det en reklamation ber vi dig kontakta det trafikföretag som reklamationen avser.

Är din resa en Resplusresa, det vill säga en kombinerad resa mellan två eller flera trafikföretag, gäller Resplus resevillkor som finns på: samtrafiken.se/resplus.

För Förköpt enkel-biljett gäller respektive trafikföretags egna resevillkor. Observera att Samtrafiken inte har någon kundtjänst.

Godkänd id-handling är samtliga pass, nationella id-kort från EU-land samt körkort och id-kort från Norden. Dessutom accepteras migrationsverkets LMA-kort/"kvitto på asylansökan" vid visering.

Trevlig resa!

Biljetten är såld av

www.sj.se

Organisationsnummer: 556196-1599

Tack för din bokning!

Dina biljetter kommer till din e-post inom 15 minuter.

Bokningsnummer YED1957N

Bokad av RASMUS STEENBERGER

E-post [REDACTED]

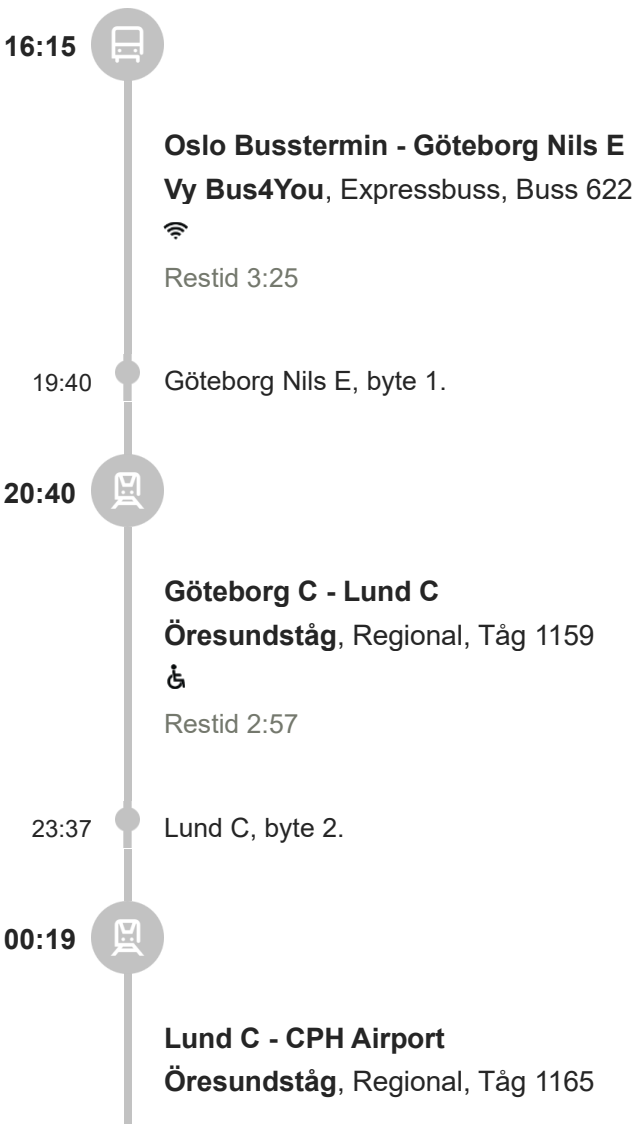
Telefon [REDACTED]

Din resa

Oslo Busstermin – CPH Airport

Torsdag 23 Nov 2023 kl 16:15

Rasmus Steenberger, Vuxen

00:55

CPH Airport

&

Restid 0:36

Ditt kvitto

Datum: 2023-10-31, 15:44

Orgnr: 556196159901

SJ AB

SEK

Resa, Kan inte ombokas	320.00
Sittplats	Ingår

Göteborg C - CPH Airport, Kan inte ombokas	581.00
--	--------

Att betala SEK 901.00

varav bokningsavg. 62.00 sek

Kontokort

Kortnummer:
VI

Moms	Belopp	Netto	Brutto
25%	12.40	49.60	62.00

Trafikinformation

På vår sida för trafikinformation får du alltid de senaste uppdateringarna om din resa.

Informationen finns även tillgänglig i vår app.

[Läs mer](#)

För dig som reser med bagage

Tänk på att du endast får ta med dig så mycket bagage som du med enkelhet själv kan bära.

SJ Flexibilitet

Läs mer om SJs biljettflexibiliteter

[Läs om SJs biljettflexibiliteter](#)

Läs om hur SJ behandlar dina personuppgifter på www.sj.se/dataskydd

Kære Kasper Madsen

Her er en liste med de bestilte varer.

Har du spørgsmål eller kommentarer angående din ordre, venligst send en email til [Oplysningskontoret](#).

Webshop [Københavns Kommune Webshop](#)
Ordrenummer KKWS180260
Ordredato 6. november 2023
Betaling Faktura
Levering Afhentning på Rådhuset i Oplysningskontoret/Rådhusbutikken

Varenr.	Titel	Antal	Stykpris	Pris
KK-9996-BLUE	Krus med Skyline i blå eller sort - Blå	13	88,00	1.144,00
Subtotal				1.144,00
Levering				0,00
Håndtering				0,00
Moms				0,00
Total (DKK)				1.144,00

Fakturaadresse

Firma KK
Attention Kasper Madsen
Adresse 1 Rådhuspladsen 1
Adresse 2 Stuen, værelse 50
Postnr. 1550
By København V
Land Denmark
Email px3y@kk.dk
CVR-nr.
Forvaltning Børn og Ungdom
Navn på faktura godkenderjealyk
Nyt KK org.nr. 121

Leveringsadresse

Firma KK
Attention Kasper Madsen
Adresse 1 Rådhuspladsen 1
Adresse 2 Stuen, værelse 50
Postnr. 1550
By København V
Land Denmark
Email px3y@kk.dk
Telefon 24454118

Kommentar

Jeg går ud fra, at der sendes en elektronisk faktura? I så fald skal EAN nr. 5798009386182 benyttes.

Med venlig hilsen
Metz Support

Schau's Buss as

Vestbyveien 15
1540 Vestby

Vår ref.: lars

Københavns Kommune
Barne og Ungdomsforvaltningen
CVR 64942212
Rådhuspladsen 1
1550 København V

Referanse: JEALYK
Kontaktperson: Jurgita Versiackaite-Pedersen

Telefon: 64956161
Telefax: 64951956
E-post: info@schaus.no
Internett: www.schaus.no
Org.nr.: NO 933658473 MVA
Foretaksregisteret
Bank: DNB Bank ASA
Konto: 16120717921
Swift/BIC: DNBANOKK
IBAN: NO17 1612 0717 921

FAKTURA

Fakturanr.: 309222
Side: 1/1
Ordrenr.: 121383
Kundenr.: 37745
Dato: 27.11.2023
Forfall: 11.12.2023
KID 377453092225

Antall	Beskrivelse	Mva.	Stykkpris	Pris
1	23.11 Thon Hotel Cecil - Thon Hotel Cecil, Kjøring etter Oppsett	12%	7 900,00	8 848,00
1	Bompenger	12%	291,00	325,92
Etter forfall beregnes 8,5 % rente p.a.		<u>Mva-sats</u>	<u>Mva-grunnlag</u>	Sum eks. mva
		12%	8 191,00	8 191,00
				Mva.
				982,92
				Øreavrunding
				0,08
				<u>Å betale</u>
				9 174,00

Projekt-id: 109983 needed: 07-11-2023

Kunden: KØBENHAVNS KOMMUNE -BØRNE- OG UNGDOMSFORVALTNINGEN

Oslo, Norge

22-11-2023—23-11-2023

Hej Jurgita.

Hermed bekræftelse opdateret med togbilletter.

Jeg sender dig dem i separat e-mail.

Vi høres ved. Rigtig god dag.

Med Venlig Hilsen

Katja Czajkowski Krabbe

Project Co-ordinator Groups & Meetings

0045 4332 7257

Groups.Meetings.DK@amexgbt.com

American Express Meetings & Events

MEETINGS & EVENTS

RESUMÉ

Gruppe Størrelse	20
GRUPPEBILLET MED SAS TUR/RETUR	DKK 25.250,00
TOGBILLET TIL REGIONALTOG	DKK 4.484,00
THON HOTEL CECIL	DKK 28.900,00
GROUPS & MEETINGS SERVICE HONORAR	DKK 12.100,00
I Alt	DKK 70.734,00

Alle priser inkluderer moms

GRUPPEBILLET MED SAS TUR/RETUR

Ons 22-11-2023	SAS-SCANDINAVIAN AIRLINES SYSTEM	SK454 COPENHAGEN, CPH — OSLO, OSL	07:00-08:20
Tor 23-11-2023	SAS-SCANDINAVIAN AIRLINES SYSTEM	SK1477 OSLO, OSL — COPENHAGEN, CPH	18:55-20:10

Bookingreference:
OCDTDO

Flybillet

18 × DKK 1.250,00 per person

Flybillet

2 × DKK 1.375,00 per person

Betingelser

SAS Information Standard

Deadline for bekræftelse

Tilbuddet skal bekræftes/afbestilles senest på angivet dato.

Navne skal rapporteres senest 14 hverdage før afrejse.

Navne rapportering Fornavn, efternavn samt fødselsdato og år (i forhold til passet)

Billetudstedelse Billetudstedelse skal ske senest 10 hverdage før afrejse.

Billetten inkluderer 1 stk. bagage x 23 kg & 1 stk. håndbagage x 8 kg.

Navneændring

Før billetudstedelse

Efter billetudstedelse og indtil 4 hverdage før afrejse

Ændring af ud- eller hjemrejse for enkeltdeeltagere er tilladt, inden billetudstedelse, forudsat at hovedgruppen fortsat består af 10 personer og at deltageren rejser med hovedgruppen den ene vej.

Ændringer

Tilslutningsfly kan tilkøbes mod merpris, som oplyses ved bestilling og kan bestilles indtil billetudstedelsen.

Efter billetudstedelsen er det ikke tilladt at ændre.

Gebyr

Egencia Air Modification Fee (Ændrings gebyr) - per person / per ændring

Egencia Air Exchange Fee - per person / per ændring

Plus omkostninger til luftfartselskab per person / per ændring

Egencia Air Modification Fee - per person / per ændring.

Plus evt. prisdifference.

**Afbestilling af hele gruppen/
Delvis afbestilling af gruppen**

Ved annullering efter bekræftelse og frem til 95 dage før afrejse opkræves Egencia annullerings gebyr per billet.

Frem til 35 dage før afrejse – vil der opkræves et afbestillingsgebyr på 25% samt Egencia annullerings gebyr per billet.

Mindre end 35 dage før afrejse – vil der opkræves en afbestillingsgebyr på 100 % af hele beløbet.

20% reducere af gruppen er tilladt indtil 35 dage før afrejse men gruppen skal dog stadig bestå af minimum 10 personer, der rejser sammen.

Egencia Air Cancellation / Refund fee
Plus omkostninger til luftfartsselskab.

Ved reducere udover 20% af gruppen og inden 35 dage før afrejse opkræves Egencia Air Cancellation/Refund fee - per person

Plus evt. omkostninger fra luftfartsselskabet

Efter 35 dage før afreisen/herafter hæftes 100%

Bemærkninger

- Bemærk: på rejser til USA & Canada skal der oplyses fødselsdato, måned og år.
- Der tages forbehold for ændringer i flyselskabets betingelser.
- En gruppe skal bestå af minimum 10 personer, der rejser sammen.
- Benyttes flere flyselskaber i samme billet, kan separate regler gælde.
- Skatter, afgifter og ojetillæg kan variere og fastsættes først endeligt på udstedelsesdatoen
- Bemærk venligst, at tidsændringer kan forekomme.
- Det er muligt at købe sig op til SAS Plus klassen. På SAS Plus er følgende inkluderet: 1 stk. ekstra bagage, adgang til SAS Lounge, fast Track check-in, bedre benplads (kun oversøisk) samt måltider og drikkevarer og underholdning (oversøisk) ombord. Man optjener desuden flere Eurobonus point.

SAS PLUS, Indenfor Skandinavien og Europa: Pristillæg per person per strækning/vej.

SAS PLUS, På oversøiske destinationer: Pristillæg oplyses ved forespørgsel.

Godkendt den 2023-10-27 (handlet af: Jurgita Versiackaite-Pedersen)

TOGBILLET TIL REGIONALTOG

Fra Oslo Gardermoen Lufthavn til Oslo City

Togbillet 22-11-2023 — 23-11-2023

19 × DKK 236,00 per person

Kan ikke ændres eller refunderes

Godkendt den 2023-11-07 (handlet af: Katja Czajkowski Krabbe)

THON HOTEL CECIL

Stortingsgata 8, 0161, Oslo, NO

www.thonhotels.com/our-hotels/no...

+4723314800

Rating: 3

Standard enkeltværelse inkl. morgenmad 22-11-2023 — 23-11-2023

20 × DKK 1.445,00 per rum per nat

Fra bekræftelse og frem til fredag d. 3. november kan der annulleres 25%

Fra lørdag d. 4. november og frem til mandag d. 13. november kan der annulleres 5%

Herefter hæftes der 100%

Godkendt den 2023-10-27 (handlet af: Jurgita Versiackaite-Pedersen)

GROUPS & MEETINGS SERVICE HONORAR

Reservationsgebyr (inkl. moms):

Et reservationsgebyr er et gebyr pr. person eller pr. værelse for transport, overnatning og/eller mødelokale.

Ændringer efter bekræftelse:

Ændringshonorar vil blive opkrævet for eventuelle ændringer i den bekræftede reservation. Honorarer er ikke inkl. omkostninger fra leverandører.

Hel eller delvis annullering efter bekræftelse:

Annulleringshonorarer vil blive opkrævet sammen med de allerede bekræftede honorarer.

Annulleringshonorarer vil være specificeret i tilbuddet.

Administrationsgebyr per time:

Time gebyret dækker (men er ikke begrænset til) indhentning og udarbejdelse af tilbud fra leverandør, udarbejdelse af kontrakter, reservationsbekræftelser, faktura behandlinger osv.

I henhold til jeres forespørgsel, er de angivne gebyrer blot et estimat for den specifikke reservation og kan ikke forhandles. Bemærk venligst, at der kan forekomme yderligere gebyrer for yderligere tjenester. Dette vil være detaljeret i tilbuddet under hele forløbet.

Honorarer refunderes ikke efter bekræftelse. Honorarer er ikke inkl. omkostninger fra leverandører.

Fly reservation

20 × DKK 280,00 per person

Tog reservation

19 × DKK 100,00 per person

Hotel reservation

20 × DKK 120,00 per person

Hotel sourcing

1 × DKK 2.200,00 per person

Global Business Travel ApS
American Express Meetings & Events
Langebrogade 3H, 2. sal
DK-1411 København
Danmark

VAT No.: DK 734 896 28

BEMÆRK VENLIGST - NØDVENDIGE FAKTURA OPLYSNINGER!

For videre håndtering efter bekræftelse af tilbuddet, bedes du venligst angive dine faktureringsoplysninger i "Discuss comment section" feltet nederst i tilbuddet. Dette omfatter:

- **Afdelinger/Omkostningcenter**
- **PO numre eller Rekvisitioner**
- **Rejse årsag**
- **Andre vigtige informationer som skal fremgå af fakturaen**

Bemærk venligst, at reservationen ikke kan bekræftes uden disse obligatoriske oplysninger og vær venligst opmærksom på, at der kun udstedes én faktura per gruppereservation.

Der kan i den forbindelse ikke tilføjes individuelle omkostningscentre til fakturaen.

Lars Arild Myhr
Imerslundmarka 104
2323 INGERBERG
NORWAY

København kommune
momsnr. DK64942212, Børne- og
ungdomsforvaltningen
Gyldenløvesgate 15
1600 København
DENMARK

Due date	2023-12-11
Account no.	1503 61 88682
BIC/SWIFT	DNBANOKK
IBAN	N08615036188682
Amount due	kr 29,078.00

Invoice no.	10073
Date	2023-12-01
Customer no.	10057
Our ref.	Lars Arild Myhr
Your ref.	Jurgita Versiackaite-Pedersen
Order ref.	JEALYK

INVOICE

Please include invoice number with payment

momsnr. DK64942212
Studietur for Børne og ungdomsforvaltningen, avtale inngått med Jacob Birklund Andersen

Description	Unit Price	Quantity	Amount
Hotell	kr 3,266.00	1	kr 3,266.00
Tog	kr 406.00	1	kr 406.00
Tog	kr 406.00	1	kr 406.00
Undervisning i Oslo 22. og 23. november	kr 25,000.00	1	kr 25,000.00

Amount due kr 29,078.00

All amounts are in NOK

Notat

Til Børne- og Ungdomsudvalget

Baggrundsmateriale til studietur til Oslo den 22.-23. november 2023

Børne- og ungdomsudvalget tager på studietur til Norge den 22.-23. november 2023 for at hente viden og inspiration om inkluderende læringsmiljøer i folkeskolen. Programmet omfatter oplæg fra bl.a. Oslo og Lillehammer kommuner samt besøg på to skoler i Oslo.

I dette notat gives kort baggrundsinformation for besøget.

Indhold:

1. Kommunalstyret i Norge og Oslo
2. Grundskolen i Norge
3. Inkluderende læringsmiljøer og specialundervisning
4. Holmen Skole
5. Haugen Skole
6. Yderligere læsning
7. Bilag

1. Kommunalstyret i Norge og Oslo

Norge har en befolkning på 5,5 mio. indbyggere, hvoraf 1,2 mio. er børn og unge under 20 år.

Politisk og administrativt er Norge inddelt i 11 fylkeskommuner (regionale administrative enheder) og 365 primære kommuner.

Fylkeskommunerne varetager blandt andet opgaver med videregående uddannelse, idræt og friluftsliv samt tekniske opgaver knyttet til veje, energiproduktion og miljøforvaltning m.v.

De ordinære kommuner har i lighed med danske kommuner ansvar for en række velfærdsområder, herunder bl.a. dagtilbud, grundskole, sociale opgaver, pleje og omsorg, tekniske opgaver som kommunale veje og opgaver inden for områderne kultur og fritid.

Oslo varetager både opgaver som fylkeskommune og primær kommune og er Norges største kommune med ca. 700.000 indbyggere.

08-11-2023

Sagsnummer I F2
2022 - 15124

Dokumentnummer i F2
4220970

Sagsnummer i eDoc
2022-0312001

Sagsbehandler
Jakob Birklund Andersen

Oslo kommune styres efter en parlamentarisk styringsmodel, hvor byrådet står til ansvar overfor bystyret, der minder om den måde som regeringen står til ansvar overfor Folketinget.

Bystyret er Oslo kommunes øverste myndighed og består af 59 medlemmer og 89 suppleanter.

Byrådet i Oslo leder kommunens administration og er ansvarlig for at gennemføre bystyrets beslutninger. Byrådet består af en byrådsleder og syv byråd for forskellige fagområder, herunder byråd for uddannelse Julie Remen Midtgarden. Byrådet ledes af partierne Høyre og Vestre.

Bystyret for perioden 2023–2027 blev konstitueret 25. oktober på baggrund af kommunalvalget i september 2023.

2. Grundskolen i Norge

Der er obligatorisk grundskoleundervisning i Norge. Al offentlig grundskoleundervisning i Norge er gratis og finansieres af kommunerne. Der findes hertil også private grundskoler.

Grundskolen varer 10 år, og eleverne begynder normalt deres skolegang det år de fylder 6 år. Grundskolen er opdelt i to trin. De første 7 skoleår (1.-7. klassetrin) kaldes "barnetrinnet", og de sidste 3 år (8.-10. klassetrin) kaldes "ungdomstrinnet".

Der er ca. 640.000 grundskoleelever i Norge, hvoraf ca. 70.000 er i Oslo, mens Lillehammer tegner sig for ca. 3.000 elever., jf. tabel 1. Tallet omfatter både elever i kommunale og private skoler. Andelen af elever i private skoler er ca. 5 pct. I Norge og dermed væsentlig lavere, end i Danmark, hvor andelen er ca. 20 pct. Til sammenligning er der godt 57.000 grundskoleelever i København, hvor ca. 42.000 er i kommunale skoler.

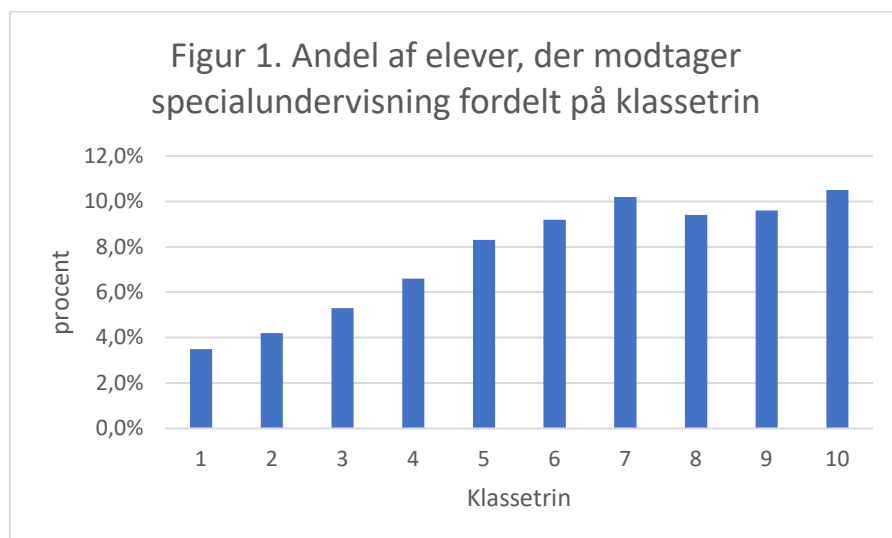
Tabel 1. Antal elever og skoler i Norge, Oslo, Lillehammer og København

	Norge	Oslo	Lillehammer	København
Elever i kommunale skoler	606.991 (95 pct)	65.765 (95 pct)	2.824 (93 pct)	42.070 (73 pct)
Elever i private skoler	29.943 (5 pct)	3.931 (5 pct)	211 (7 pct)	15.296 (27 pct)
Elever i alt	636.934	69.696	3.035	57.366
Kommunale skoler	2.457	145	10	71
Private skoler	284	17	3	56
Skoler i alt	2.741	162	13	127

3. Inkluderende læringsmiljøer og specialundervisning

I skoleåret 2022-23 modtog 7,8 pct. af de norske elever specialundervisning, heraf var ca. 2/3-dele drenge. Andelen af elever, der modtager

specialundervisning, stiger gennem skoleforløbet, så andelen er mere end tre gange så høj på 10. klassetrin som på 1. klassetrin, jf. figur 1.

Specialundervisningen dækker over en væsentlig variation i omfanget af indsatsen. For nogle elever kan et par timers specialundervisning i løbet af en uge, eller praktisk hjælp i form af fx en assistent eller ekstra undervisningsressourcer være tilstrækkelig. For andre elever skal hele deres undervisningstilbud arrangeres separat. Over halvdelen af eleverne, der modtager specialundervisning, modtager støtte i 190 timer eller mere over et skoleår, svarende til knap 5 timer eller mere om ugen ved 40 årlige undervisningsuger.

Faktaboks. Tildeling af specialundervisning

Elever som ikke har, eller ikke kan få, et tilfredsstillende udbytte af det ordinære undervisningstilbud har ret til specialundervisning. Alle elever har ret til at gå på deres nærscole (distriktsskole), som er forpligtet til at give undervisning til alle elever, også elever med behov for specialundervisning. Hovedreglen er, at undervisningen skal give i klassen/basisgruppen.

Inden skolerne kan afgøre, hvorvidt en elev skal have specialundervisning, skal den *Pædagogiske-Psykologiske Tjeneste (PPT)* udarbejde en sagkyndig vurdering af elevens udbytte af det ordinære undervisningstilbud, og hvilket specialundervisningstilbud eleven skal have.

På baggrund af vurderingen udarbejder skolen en individuel læringsplan, der indeholder formålet med specialundervisningsindsatsen, hvad den skal nærmere indeholde, og hvordan indsatsen skal gennemføres.

3.1. Organisering af specialundervisningen

Der har gennem de senere år været et fokus i Norge på inkluderende læringsmiljøer, og på at alle børn og elever skal opleve at være en del af

et rummeligt fællesskab i det ordinære skoletilbud. Det har blandt andet afsat i Stortingsmeldingen "*Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*" fra 2019, der rammesætter regjeringens tiltag til at understøtte en inkluderende tilgang og tidlig indsats.

Dette fokus har medvirket til, at elever i højere grad modtager specialundervisning i klassen, og i mindre grad i separate grupper eller alene med en lærer. Ser man på andelen af de elever, der modtager specialundervisning, som overvejende får specialundervisning i klassen, er denne steget fra 28 pct. i 2013/14 til 48 pct. i 201/21. Dermed foregår knap halvdelen af specialundervisningen i regi af den almindelige klasse.

Godt 4.400 elever, svarende til 9 pct. af eleverne, der modtager specialundervisning på landsplan, går på særskilte specialskoler eller på skoler med faste specialundervisningsafdelinger.

Yderligere 2.000 elever, svarende til 4 pct. af eleverne med specialundervisningsbehov, deltager i alternative undervisningstilbud en eller flere dage om ugen med et undervisningsforløb knyttet til fx udendørs aktiviteter eller arbejde på en gård eller et autoværksted.

Faktaboks. Pædagogisk-psykologisk Tjeneste (PPT)

PPT skal bistå skoler og dagtilbud med at tilrettelægge tilbud for børn og elever med særlige behov, med henblik på at de modtager et inkluderende, ligeværdigt og tilpasset pædagogisk tilbud.

Hver kommune og fylkeskommune har en PPT, der skal bistå dagtilbud og skoler med kompetence- og organisationsudvikling, og udarbejde sagkyndige vurderinger af børn og elevers særlige behov.

PPT skal samarbejde med børnehaver og skolen om tidlig indsats og forebyggelse. Tjenesten skal give generel støtte til god faglig og social udvikling for børn og elever.

Kompetence- og organisationsudvikling kan foregå i:

- et tværfagligt eller tværsektorielt samarbejde
- hele børnehaver og skoler
- en afdeling, en gruppe eller klasse

PPT opgaver kan fx være at:

- bistå i udviklingsprojekter på kommune- og amtsniveau
- bistå i tværfaglige samarbejdsfora, fx tværfaglige teams og tidlige indsats teams
- give oplysninger om andre relevante hjælpeinstanser
- styrke børnehavens og skolens kompetence til at opdage vanskeligheder og iværksætte foranstaltninger tidligere
- styrke børnehavens, skolen og forældrenes kompetencer om faglige og sociale emner, såsom brug af digitale

hjælpemidler, alternativ og supplerende kommunikation eller psykosocial udvikling

- hjælpe skoler og børnehaver med struktur og organisering, for eksempel individuelle uddannelsesplaner, brug af kortlægningsværktøjer og specialpædagogiske regler og rutiner

3.2. Oslo Kommune

I Oslo modtager knap 4.800 elever specialundervisning, svarende til 6,8 pct., mens andelen for Lillehammer er nede på 3,8 pct. Begge kommuner ligger dermed under Norges landsgennemsnit på 7,8 pct, *jf. tabel 2.*

Tabel 2. Antal og andel elever, der modtager specialundervisning

	Norge	Oslo	Lillehammer
Elever i alt	636.934	69.696	3.035
Antal elever, der modtager specialundervisning	49.814	4.764	116
Andel elever, der modtager specialundervisning	7,8%	6,8%	3,8%

Tabellen indeholder elever på både kommunale og private skoler

Det bemærkes, at andelen ikke er sammenlignelig med specialundervisningsandelen i Københavns Kommune, der udgør 5,4 pct. Det skyldes bl.a. at afgrænsningen af målgruppen er forskellig. I København omfatter opgørelsen af specialundervisningsandelen elever med et støttebehov på 9 timer om ugen eller mere og som er visiteret til et specialtilbud.

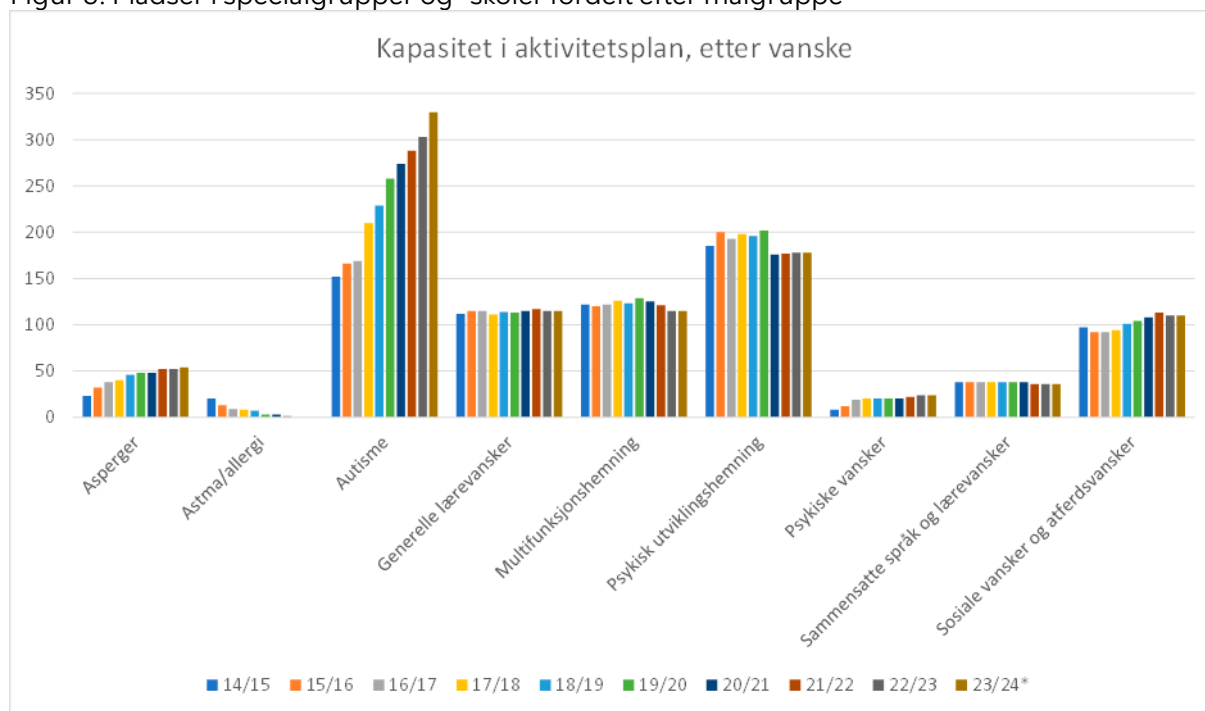
Af de godt 4.800 elever, der modtog specialundervisning i Oslo i 2022/2023, var knap 1.000 elever, svarende til 1,4 pct. af alle elever, i særskilte faste afdelinger for specialundervisning, enten i almindelige skoler eller i særskilte specialskoler, mens de øvrige elever som udgangspunkt modtager specialundervisning i klassen på deres nærscole (distriktsskole).

Oslo Kommune har i lighed med Københavns Kommune set en stigning i behovet for specialundervisning og en forskydning i typen af udfordringer, hvor særligt gruppen af børn og unge med autisme og lignende er i vækst.

Som det fremgår af figur 3, er antallet af pladser i specialgrupper og på specialskoler indenfor kategorierne autisme og Asperger begge fordoblet i perioden 2014/15 til 2023/24, og autisme-gruppen udgør godt 1/3-del af det samlede antal pladser i specialgrupper og -skoler.

Til sammenligning udgør kategori 3, som omfatter elever med autisme, ADHD og lignende udfordringer godt 50 pct. af specialtilbuddene i København (eksklusive dagbehandling og skoleflex).

Figur 3. Pladser i specialgrupper og -skoler fordelt efter målgruppe

Oslo har set en betydelig stigning i antallet af ansøgnings til specialgrupper og specialskoler for elever med autisme, men samtidig er der også for denne gruppe sket en væsentlig stigning i andelen, der får afslag. I 2014/15 fik mindre en 10 pct afslag, mens der i 2022/23 er mere end 50 pct., der får afslag. Elever som får afslag til en specialgruppe eller en specialskole vil modtage støtte i deres nærscole.

Oslo har i alt 933 specialpladser i specialgrupper og specialskoler, heraf er 609 pladser i specialgrupper fordelt på 47 grundskoler og 324 fordelt på 8 specialskoler. Ud over specialskoler og specialgrupper har Oslo Kommune tilbud om korttidsophold for elever med sociale/emotionelle udfordringer.

Faktaboks: Særskilte bevillinger til ordinære skoler, der har elever med omfattende specialbehov

Siden 2010 har ordinære skoler i Oslo modtaget en særskilt bevilling for elever med omfattende behov for specialundervisning indenfor autisme, multifunktionshæmning og psykisk udviklingshæmning. I perioden 2010-2022 er antallet af elever, der udløser en ekstra bevilling, steget fra 79 til 351, og den samlede udgift er steget fra 18 mio. kr. til 175 mio. kr. (NOK). Stigningen skyldes særligt flere elever med autisme, der står for 74 pct af de elever, der udløser særskilte bevillinger.

For at imødegå udfordringerne med særligt flere elever med autisme, har Oslo Kommune etableret et særskilt fagteam i PPT, der tilbyder skolerne støtte til undervisning af elever indenfor autismspektret og igangsat kompetenceudviklingsprojekter med henblik på at styrke skolernes inkluderende praksis.

Samtidig har Oslo Kommune foretaget en grundlæggende gennemgang af specialundervisningsområdet, der blev færdiggjort i 2023. Gennemgangen peger især på tre forhold, som er vigtige for at styrke det inkluderende læringsmiljø i Oslos skoler:

- *Kompetenceudvikling.* Der er behov for specialundervisningskompetencer tæt på barnet også i de almene skoler. PPT har en særlig rolle i forhold til at yde kompetenceudvikling og bistand til skolerne, som ikke altid fungerer efter hensigten.
- *Organisering og samarbejde.* Det er ofte behov for at samarbejde mellem flere forskellige fagligheder og enheder (fx central forvaltning og bydele) om at tilrettelægge tilbud til elever med særlige behov. Dette er et vigtigt opmærksomhedspunkt. Der nævnes også fysiske rammer og elevinddragelse, som noget der har indflydelse på det inkluderende læringsmiljø.
- *Finansiering og ligeverdige tilbud.* Der er et ønske om, at både almene skoler og specialgrupper og specialskoler skal kunne give alle elever et godt inkluderende skoletilbud. Der peges her på, at de almene skoler - set i forhold til specialskolerne og specialgrupper - har et mindre godt ressourcegrundlag for at kunne understøtte et inkluderende læringsmiljø, og at der kan være behov for at ændre ressourcetildelingen, så særligt almene skoler med en høj andel af ressourcekrævende elever, får øgede midler.

3.3. Lillehammer Kommune

I Lillehammer Kommune har man for 10 år siden taget en politisk beslutning om at arbejde målrettet med at inkludere alle børn. Begrundelsen har været, at alle børn har ret til at være en del af fællesskabet og ud fra en teori om, at det er bedre at investere i alle børn frem for få.

"Inkludering skal ligge som grunnlag i alt arbeid i barnehage og skole. Alle våre barn og unge, uavhengig av behov og forutsetninger, skal delta og lære i et inkluderende fellesskap sammen med jevnaldrende i barnehage og skole. Det innebærer at opplæringen skal tilpasses evnene og forutsetningene til det enkelte barn og ungdom, men bare i unntakstilfeller som en egen form for opplæring utenfor fellesskapet.", Lillehammer Kommunes strategiplan for Børnehaver og skole 2018-21

Alle børn er inkluderet i den almene skole, det er fx også multihandicappede og elever med Downs. Deres behov bliver imødekommet via både almen- og specialpædagogisk, og der arbejdes systematisk med en

fællesskabende didaktik. Elever som ikke kan få et tilfredsstillende udbytte af den almindelige undervisning, har ret til specialundervisning.

Undervisningen tilrettelægges fleksibelt med holddannelse, flere voksne i klassen og meget ude-undervisning, så den understøtter de konkrete børn, der er i klassen. Samtidig er der fokus på de professionelle relationer til eleverne. Undervisningens form og indhold er også varieret og tilpasses de konkrete børn. Der arbejdes systematisk med kortlægning og opfølgning på elevernes behov, og det understøttes af en tæt faglig ledelse.

Der er en meget tydelig "vi-kultur" både på skole- og kommuneniveau, hvor det forventes, at alle ansatte tager aktivt del i de professionelle læringsfællesskaber for at udvikle skole. Kulturen baseres på tillid og fælles refleksion. "Vi-kulturen" kommer også til udtryk via tydelige fælles regler for håndtering af skoledagen, således eleverne møder den samme skole og de samme forventninger fra lærer til lærer.

Støttesystemet er bredt sammensat af forskellige kompetencer, der arbejder både med enkeltbørn og fællesskabet. PPT er ude på skolen fx i to dage om ugen, og de har fx fokus på analyse af de pædagogiske udfordringer i læringsrummet. PPT-medarbejdernes kompetencer er primært som pædagogiske konsulenter.

Der er et massivt fokus på den tidlige læseindlæring, som anses som helt central for et godt skoleforløb. I Lillehammer har man over de sidste seks år haft en markant udvikling, så der i 2022/2023 ikke er dårlige læsere blandt 5. klasses elever, heller ikke blandt elever, som er disponeret for ordblindhed.

Der arbejdes med tidlig indsats og sammenhæng mellem dagtilbud og skole. Et element heri er "begynderoplæring", som tidsmæssigt strækker sig fra dagtilbud til de første fire skoleår, dvs. indskolingen, og hvor der er en kontinuitet i pædagogikken og metodevalget. Der er ingen skoleudsættelse, og det er skolen, som skal være børne-parat, og problematikken håndteres pædagogisk.

4. Holmen Skole

Holmen Skole er en almen folkeskole med 600 elever fra 1.-7. klassetrin og 120 ansatte

Holmen Skole har to bydækkende specialafdelinger: én for elever med autismespektrumforstyrrelser og én for elever med multifunktionsnedsættelser

I specialafdelingen for børn med autisme er der plads til 16 elever, der er fordelt i to grupper. I specialafdelingen for elever med multifunktionsnedsættelser er der plads til otte elever.

Der er ansat fem specialpædagoger, tre miljøterapeuter, 10 miljøarbejdere og én afdelingsleder for skoledelen og én afdelingsleder for fritidsdelen.

5. Haugen Skole

Haugen Skole er en almen folkeskole med 650 elever og 150 ansatte.

Haugen Skole har en bydækkende specialafdeling for elever med autismespektrum forstyrrelser.

I specialafdelingen er der plads til 24 elever fordelt på tre afdelinger. Der er ansat seks kontaktlærere, 18 miljøarbejdere og to afdelingsledere.

6. Yderligere læsning

Melding til Stortinget "Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO" 2019-20:

[Meld. St. 6 \(2019-2020\) \(regjeringen.no\)](#)

Gennemgang af specialområdet i Oslo Kommune "Kunnskapsoppsummering spesialundervisning", Norconsult (2023):

[Kunnskapsoppsummering spesialundervisning \(osloskolen.no\)](#)

Trivselsundersøgelse "Ung i Oslo 2023, 5.-7. trinn" (2023):

[NOVA-Rapport-7-2023 \(oslomet.no\)](#)

Trivselsundersøgelse "Ung i Oslo 2023, ungdomsskolen og videregående skole" (2023):

[NOVA-Rapport-6-2023 \(oslomet.no\)](#)

Faktaark om Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsforvaltning (til reference):

[Alle børn skal kunne udleve deres drømme \(kk.dk\)](#)

7. Bilag

Databilag om inkluderede fællesskaber i Københavns Kommune.